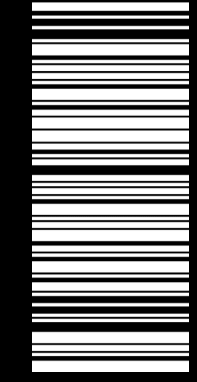

YAZI-YORUM

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

36. Sayı

2021 Mayıs
Yıl: 3 Sayı: 36 cretsiz

YAZI - YORUM SUÇ ORTAKLARI

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir

Figen Şahin

Editör

Didem Dilmen

Çizer

Şaranur Yaşar

Yazarlar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Ceren Demirkılıç

Gönül Malat

Nur Yüksel Öztürk

Handan Kılıç

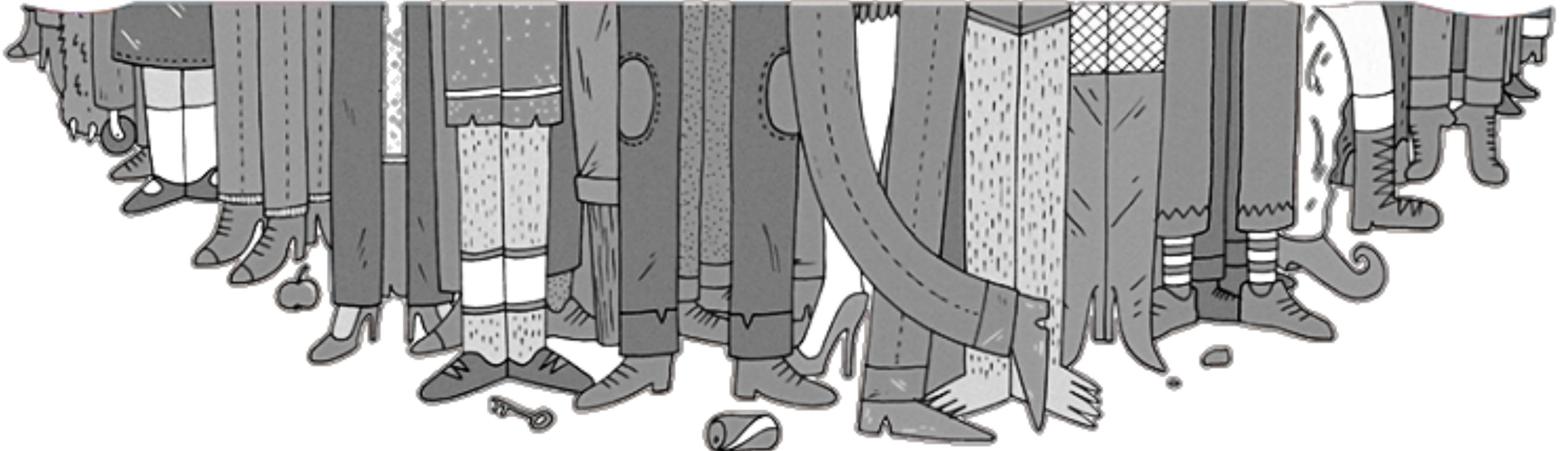
Gökçe Gökalp Doğan

Cansu Selçuk Çağlar

Hilal Dursun

Deniz Seyrek

Ayhan Ün

Öykü

Hicet Birik | Salvador'un Modeli
Emre Ergel | Ressam Komşum
Umut Kaygısız | Sekiz Gibi
Turhan Yıldırım | Kırmızı Çarpı
Murat Taşçı | Kafes
Hüseyin Opruklu | Bir Yas Tutar Gibi
Burcu Karaca | Sessizlik Felci
Gözde Hayırlı | Unutmak
Betül Sarıca | Renkli Çıglık

Şiir

Latihan Bozdemir | Uykusuzluk Sonesi
Ahmet Rifat İhan | Senfoni
Suat Gürbüz | Kocamış Kent

Röportaj

Haydar Karataş | Zeynep Eşin

Dosya İnceleme

İlknur Demir- Haydar Karataş
Gönül Malat - Ejma'nın Rüyası
Gökçe Gökalp Doğan - Gece Kelebeği
Handan Kılıç - Dersim'in Kayıp Kızları
Aslı Esmâ Karaca- On İki Dağın Sırrı

Deneme

Ayhan Ün

Hayal Gücünün Tasviyesi Çağında

İlknur Demir

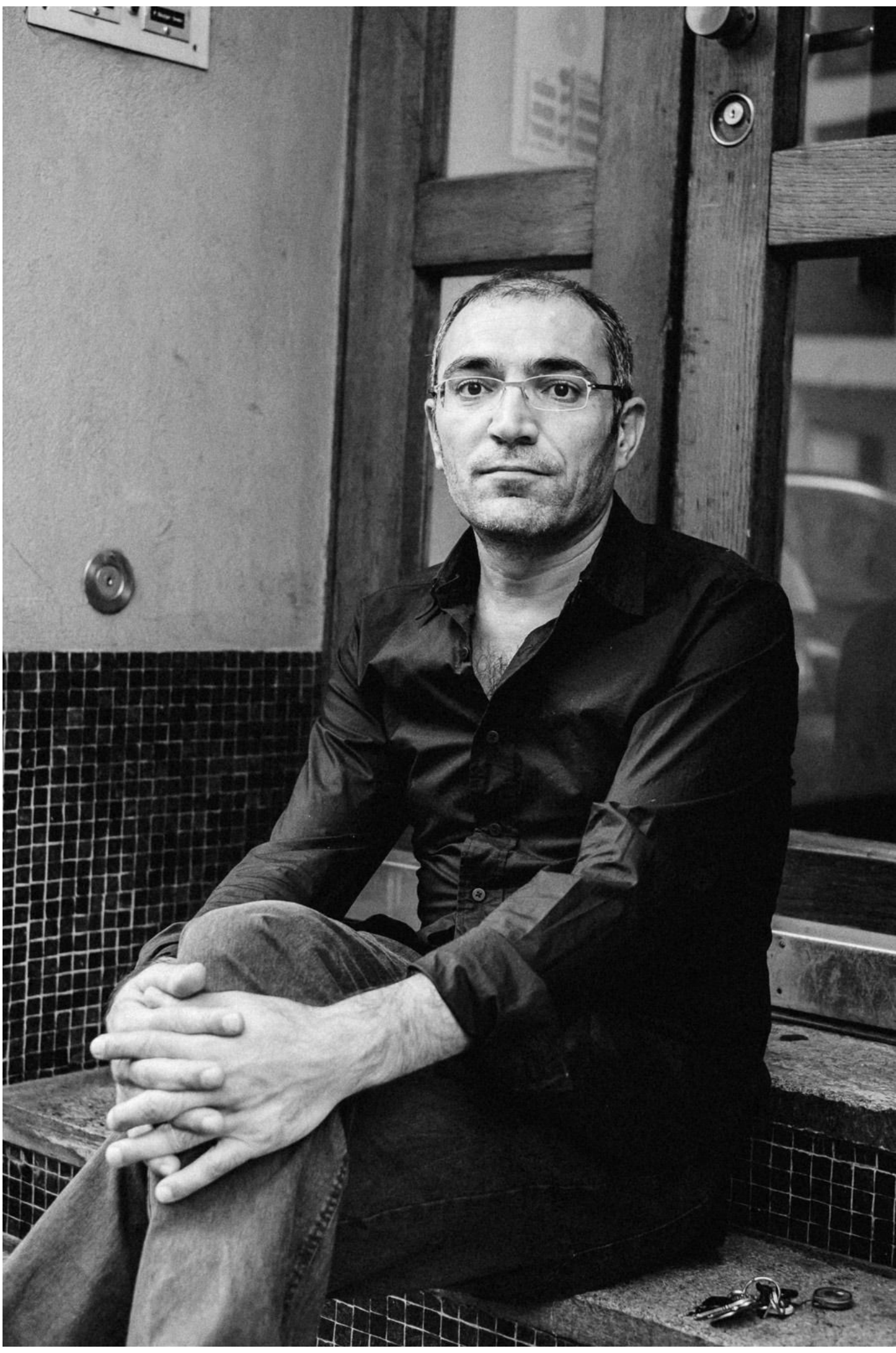
Haydar Karataş

Yazar İnceleme

“Edebiyatta aslolan, herkesin gördüğünü değil, kimsenin görmediğini anlatmaktır. Edebiyat görünmeyeni anlatırsa edebiyat olur. Görüneni yeniden icra etmek edebiyat değildir.”

İnsan seslerinin her geçen gün azaldığı bir köyde geçer çocukluğu Haydar Karataş'ın. Masal anlatıcısı bir babanın oğludur o ve babasından halk masalları dinleyerek büyür. Dilden dile aktarılan bu anlatılar, içinde yaşanan coğrafyanın duygularını, düşüncelerini, kalp sızılarını, inançlarını, yarım kalmışlıklarını, sevgilerini yani yüreklerini anlatır. Her nereye gidersen, her nerede yaşarsan yaşa, hafızana kazınmıştır o hikâyeler. Yazıya dökülmemiş bu sözlü anlatılar, hikâyenin doğduğu coğrafyanın halkıyla bütünleşmiş, kültürüyle yoğrulmuştur. Söz uçup kalmaz halk hikâyeleri söz konusu olduğunda. Yapışır kalır. Dağa yapışır, taşa yapışır, ota çimene, kelebeğin kanadına, insanın hafızasına, Ejme'nin rüyasına yapışır ve gider edebiyatın edebine tutunur.

Nedir edebiyatın edep hali? “Hangi edebiyat türünde yazıyorsanız yazın, roman karakterlerinizde hakkaniyetli olmak demektir, yoksa bir karakteri ideal insan tipi diğerini hain göstermek edebiyatın “edep” halini incitir,” diyen Haydar Karataş'ın eserlerinde incinmemiş edebiyat karşılar okuru. Öfkesiz, nefretsiz ama kırgın, ama yaralı, hüznü kahramanlardır bunlar. Halk anlatılarında karşılaştığımız karakterlerdir. Yazar, bu anlatıları, travmatik bir geçmişten arındırarak edebi metne çevirmek gerektiğinin özellikle altını çizer ve hikâyeyi politikanın kirlettiği dilden kurtararak, yeni bir dille anlatır.

“Edebiyatta aslolan, herkesin gördüğünü değil, kimsenin görmediğini anlatmaktır. Edebiyat görünmeyeni anlatırsa edebiyat olur. Görüneni yeniden icra etmek edebiyat değildir,” diyen yazar için şöyle diyor Burhan Sönmez.

“Haydar Karataş yeni dönem yazarlar arasında kendine has sese sahip ender isimlerden”

İşte bu ses değil midir yazarın farkını ortaya koyan. Yeni bir dil yaratabilen yazarların metinleri, hikâyelerin ses aracılığı ile dağa, taşa tutunması gibi satırlara tutunur. Haydar Karataş'ın parmak sallamayan dili edebiyatın aracılığı ile asıl konunun anlaşılmasına, insanın doğasında var olan iyi ve kötü yanların ortaya çıkarılmasına yardımcı olur.

Anti kahramanlar yoktur yazarın romanlarında. Yoktur çünkü hayatın kendisi zaten başlı başına anti kahramandır. Acının sesini, kulaklarımıza edebiyattan başka ne duyurabilir ki? Bu durumu en iyi anlatacak olan da yazarın kendi cümleleridir. “Edebiyat itham ve yargı işi değildir, tarihi haklı çıkarma meselesi hiç değildir, edebiyatın hikâyesi insan ruhunun derinliklerine giden mevzuyu anlamaktır. Yazmak, sevdiklerinizin içindeki canavarı çıkarma sanatıdır.”

Gün Zileli'nin dediği gibi, “Dersim'in acılı müziğini kendine özgü, soluk kesen, masalsı anlatımıyla kulaklarımıza ulaştırıyor Haydar Karataş”

1973 yılında, Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Haçeli köyünde doğdu. Köyünde okul olmadığından henüz altı yaşında iken babası onu sırtına alıp 1938 yılında askeri kışla olarak kullanılmış bir binada bulunan yatılı okula götürdü. O zamana kadar yalnızca Zazaca konuşan Karataş, burada Türkçe öğrendi. İstanbul Kocasinan Lisesi'nde okurken sol fikirlerle tanıştı ve pek çok kez gözaltına alındı. 1992 yılında tutuklanarak Türkiye'nin çeşitli hapishanelerinde on yıl dört ay hapis yattıktan sonra, 2002 yılının Haziran ayında Gebze Cezaevi'nden tahliye edildi ve ülke dışına çıktı. İsviçre'nin Zürih şehrinde yaşamakta olan Karataş'ın pek çok dergi ve gazetede makale ve denemeleri yer almıştır. Yazarın, Gece Kelebeği/Perperik-a Söe (2010) ve On İki Dağın Sırrı (2012) adlı romanları ile Ejma'nın Rüyası adlı öykü kitabı bulunmaktadır.

Haydar Karataş

Röportaj

Zeynep Eşin

İsterseniz söyleşimize edebiyat yolculuğunuz ile başlayalım. Haydar Karataş edebiyatla dostluğu nasıl başladı?

Benim çocukluğumda Haçeli köyü 180 haneden fazlaydı, ama içinde insan sesinin geldiği sadece on beş hane vardı. Yüz altmış beş hane büyük olaylar zamanında buharlaşmıştı, ama hikayeleri kalmıştı. Üstelik capcanlı, elinizi uzatsanız her birine degecekmiş kadar canlılardı. Onların ağaçları dimdik ayaktaydı, elma, armutları salkım saçak tutardı. Biz on beş hane ama yüz seksen bin hikayeydik, her anlattıkça çoğalan bir dünya. Annem ve babamın iç dünyasında o sesler yankılanır gibi gelirdi bana. Babam masal anlatıcısıydı, annem ile en büyük kavgaları da bu masal anlatma esnasında olduğunu söylersem abartmış olmam. Hiç unutmam bir kış gecesi annem iki masalı birbirine karıştırınca babam ile kavga etti ve geceyi keçilerimizin içinde yatarak geçirdiğini bilirim. Ancak liseyi okumak için İstanbul'a geldim ve ilk gençlik yıllarımda bu anlatı zehirlendi, politik kitaplar okuyarak dünyayı kurtarmanın peşine düştüm. Ancak Yozgat Cezaevinin hücrelerinde gözlerimi bu eski masal diyarının içinde açarken buldum. En zor zamanımda o hayat hücreme gelmişti. Bu insanlar o karanlıkta yeniden canlandılar...

On iki Dağın Sırrı'nın habercisi Sebır'a, Zimek köyündeki Ela Koji'yi anlattırırken şöyle diyorsunuz: "Gerçekte Ela Koji denen kadını hiç görmemişti ama onu görmüş, hatta sesini dahi duymuş gibiydi." On iki Dağın Habercisi'nde okura da aynı şeyleri hissettiren büyülü bir diliniz var. Okur gerçekte hiç görmediği insanları görmüş, mekânları gezmiş gibi oluyor, Dengbej kültürünün coğrafyasındasınız. Bir yandan kitabı okurken Dengbej dinlemiş gibi oluyoruz.

Bana göre Masal roman yazmanın sözlü halidir. Masallar yaşanmamış bir hayatı bize anlatırlar, başka dünyalar yaratırlar. Hala çocuklarımıza binlerce yıl öncesinin masallarını okumamızın nedeni de bu. Nasıl yaratmışlardır? Eğer anlatıcı günlük hayattan masalını anlatsaydı, başına gelecekleri düşünmek dahi istemeyiz. Konusunu birebir hayattan alan roman, modern toplumun doğuşuyla eş zamanlı ortaya çıkmıştır. Hiç görmediğimiz insanları anlatıyoruz, bana çok ironik geliyor, roman karakterlerinin de görmedikleri hayatları anlatması, hem daha samimi geliyor. Görünen şeyi okumak büyük bir zaman kaybı...

Bildiğimizce Dengbejler söz sanatının ustalarıdır. Siz bu ustalığı yazıya dökmüş gibisiniz. Bu büyülü dili yakalamanız nasıl mümkün oldu? Etkilendiğiniz yerli/ yabancı yazarlar kimler?

Polisiye dışında her tür edebiyatı okuyan biriyim, polisiye de okurum ama sevmedim. Faulkner'in "Döşegimde Ölürken," "Ses ve Öfke" gibi romanlarından çok etkilenmişimdir. Fakat belirtmekte fayda var, mesela bin sayfalık bir roman okumuşsam, o bin sayfalık anlatıda bazen tek bir cümleye takılmış olabilirim. O cümledir beni etkileyen, döner döner okurum. Yıllar geçer gene okurum. Yaşar Kemal de okurum, Orhan Pamuk'u da aynı zevkle okurum. Beni etkileyen iyi romanlar, aradan yıllar geçtiği halde hatırladığım romanlardır. Çevreme de onu söylerim, aradan yıllar geçtiği halde hatırladığım roman hangisiyse senin romancın, odur, diye.

On İki Dağın Sırrı; Girişteki muazzam anlatıya konu olan Rayber'in "büyülü konağı" gerçekte var olan bir yapı mı? Siz kitabın tam olarak neresinde duruyorsunuz? Kitapta ustalıkla kurulmuş onlarca karakterin anlatıcısı olmakla birlikte, özdeşlik içinde olduğunuz bir karakter var mı?

Son sorudan başlayayım, özdeşlik kurduğum bir karakter oluşunu sanmıyorum. Anlatıda ortaya çıkardığım kahramanlar, tarihin bir yerinde yaşamış insanlar, isimleri gerçek, geçtikleri yollar hala var, ama onlara ses veren, giydirip yeniden o yollarda bir ata bindirip koşturan benim. Onların ne yapacaklarını merak ederek yazıyorum. Rayber'in konağı da gerçek. Sonradan Cumhurbaşkanı olan Cevdet Sunay Paşa'nın bir dönem içinde kaldığı taş yapı, Rayber'in konağıdır. Haçeli'nin yaşlıları derdi, 'Cevdet Sunay Paşa, kıymamış Kızılbaş geleneklerinin resmedildiği alçı kaplamayı sökmeye, askerlerine emir vermiş, resimlerin üstünü sıvayla kapatmış. Bu konak, bir kayalığın üstündeydi, üç dört çocuğun rahatlıkla gömme içliğine oturacak büyüklükte pençeleri vardı.

Gece kelebeği kitabınızda; Mülkiyet - değerler ilişkisi üzerine ters orantı kurulmuş romanda. Romanda bu duruma bağlı yaşanan kırılma ve ayrışma Dersim için kaçınılmazdı diyebilir miyiz?

Dersim'in hikayesi Cumhuriyet ve Mustafa Kemal ile başlanmış bir mesele değildir. Bu hikayenin geçmişi çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere geçiş hikayesine kadar gider. Dersim diyarında hala, dağa taşta inanan, taşlara kapanarak içlerindeki bireysel tanrı ile ilişki kuran birileri var. Cami yolu bilmiyor, kilise bilmiyor, cem evi bilmiyor! Ziyaret dediği ağaçlar, pınar başları, taşlar, dağlar. Tanrısıyla ilişkisini doğa üzerinden kuruyor. Bugünün Türkiye'sinde dahi bu tartışmaları görmek mümkündür, İslami kesime göre Alevi ve Kızılbaşlar henüz putperesttirler, sekülerizm (Kemalizm ve Sosyalizm gibi akımlar) göre ise bunlar feodal ve ilkel insanlar. Türkiye Cumhuriyeti modernizmin yükselişte olduğu bir zamanda kurulmuştur, M. Karakurt bu dönemin en çok okunan milli edebiyatçısıdır. Karakurt, 'Dağların Vahşi Kızı' romanında bu yöre insanları için, "o kadar vahşilerdi ki, cami yolu dahi bilmiyorlardı. Hangi dine ait olduklarını da bilmiyorlar"... Bu ifadenin açılımı şudur: Kürtler dediğiniz Müslüman, oysa içeride bir halk daha var, dinler çağını dahi yaşamamışlar. Benim tarih algımda Dersim meselesinde, fail var, kurban var ama suçlusu yoktur! Kim gelseydi bu olay yaşanacaktı. Mülkiyetle kurulan değer ilişkisi de buradan ileri gelmektedir. İnsan, çocuk, koyun yavrusu kaderdaştır. Tarlaların, mal mülkün karın doyurmadığı bir yokluk dünyası var orada.

Küçük bir kızın, Gülüzar'ın gözünden aktarılmış bir tanıklık var. Gülüzar babasının öldürülmesi sonrası sessizliğe gömülür. Romanın sonunda bu sessizlik bozulur. Gülüzar, Dersimlilerin temsilidir diyebilir miyiz? Bütün tanıklıklarını yıllarca konuşmaktan çekinmiş bir halkın temsili.

Eğer bir acı konuşmak yerine sessizliğe gömülmüşse, kendisini dinleyecek birini bulamadığı içindir. Anadolu'da bu kadar güçlü olan halk müziğini de ben buna yorarım, derdini anlatacak kapınız yoksa susuyorsunuz, sonra mırıldanıyorsunuz, bu bazen ağıt olmuş, bazen masal yoluna başvurmuş. Dersim kendi acısını, Dersim dilinde ağıtlar yoluyla söylemiş aslında. Bölgede yerel derlemecilerin topladığı sayısı on binleri geçen ağıtlar var, bu ağıtlarda sanki bir mahkeme katibi tutanak tutmuşçasına, olaylar, yerler birebir o ağıtlar yoluyla yöre insanın hafızasına kaydedilmiş. Dersim, ölmüş yavrusunun ölüsü üzerinde inleyen anne gibi inlemiş, ses vermiş, ama bunu kendi yerli dilinde yapmıştır. Gece Kelebeği romanın bir yerinde küçük kız ile annesi bir dağ başına varırlar, yer gök sessizdir, sadece rüzgarın uğuldayan sesi gelir, Fecire Hatun ağlar taşlara kapanır, o taşlarla konuşur. Küçük kız, daha sonra bu olayı anlatırken, bu taşları yerin kulaklarına benzetir. Bu çok manidar bir durum, memleketimizde ne çok dert vardır, komşusu tarafından dahi duyulmayan. Ermeniler, Rumlar, Yahudi, Türk, Kürt, Zaza, Arap, Süryani ne dersiniz... Dersim'in kelebeği Erzincan Türkmen köyüne bir nefes uzaklıktadır, Bingöl Kürd dağına da, bir pencereden kalkan kelebek diğer pencere pervazına konar, ama insanımıza düşmanlık öğretilmiştir, memleketimizin acısı dilsizdir. Sanki bir el başkasının acısını dinlemeyi yasak etmiş insanımıza.

Dersimin biraz da kalanların aslında kadınların hikayesi olduğunu söylemek mümkün mü? Yaşananların ve kültürün aktarıcısı olmuşlar. Yani biraz da kadınların mücadelesi üzerinde duruyorsunuz.

Mücadele bir bilinç işi, ben bilinçsizlik üzerinde duran biriyim. Bilinçli insan dirensin, savaşsın, ya da akıl yürütsün, ama hayatın başka bir şey olduğuna inanıyorum. Bu kavga döğüşü yapan da bana göre ilkel dönemden kalma erkek egosu. Hala avcı döneme ait genlerimizin esiriyiz. "On İki Dağın Sırrı" romanı aslında üstesinden gelinemeyen bu erkek egosunu anlatır, o savaşmak istiyor, yakıp yıkmak! Oysa Gece Kelebeği'ne gelindiğinde bu savaş olmuştur, geride çocuklar ve kadınlar kalmıştır. Savaşın girdiği her coğrafyada olan Dersim'de de olmuştur. Geride kalanlar yeni bir hayat kurarlar. Bu hayat yaralı bir hayattır ve gene doğanın kendini üretmek istemesinden başka bir şey değildir. Her küçük topluluk nereden geldiğini bilmek ister, ne yaşadıklarını duymak ister. Ergenekon Destanı, ya da Kawa destanı hikayesi de bu arayışların ürünü değil midir? Bilim insanları farklı bir şey mi yapıyor, onlar da 'biz nereden geldik ' izini sürüyor. Dişi olan doğuruyor, bildiğimiz ne anne kuş yavrusunu terk ediyor ve ne de insan anne... Ben bir mücadeleden ziyade doğaya ait olan bir şey görüyorum orada. Yavrusunu almış dağ dağ gezen bir anne, bu annenin dünyasını kim yıkmış, Paşalar, generaller, askerler, erkekler, erkekler ve gene erkekler... belki bundandır, kadınların polis olmasını, dağa çıkmasını kabullenememişim. Kadınlar silahlanmasın, aksine erkekler silah bırakmalıdır.

Ejmanın Rüyası kitabınızda, Babil tımarhanesinde üç devrimci bölümü muhteşem. Burada Babil kulesi metefor olarak mı kullandınız?

Bir arabada geçiyordu konuşma, metafor işin kolaydır, biz onun fabl haliyiz. Metafor canlanmıştır ok hikayede, arabanın arka koltuğunda oturan devrimci iki arkadaşına Trabzon doğumlu olan Ermeni yazar L. Surmelian'ı sorar ve diyalog şöyle sürür:

...
“Leon Surmelian'ı okudunuz mu,” dedim. İkisi aynı anda,
“Ne dedin?” diye cevap verdi.

“Leon Surmelian,” diye tekrar ettim. Miro,

“Lan bırak bu edebiyatı medebiyatı, kafamızı s.kecen gene şimdi...”

İsmail, derin bir kahkaha attı.

“Senin bu Babil Tımarhanesi ne oldu?”

Gu'ldu'm, hapiste sık sık okuduğum o s'iiri hatırladım. “Biz Ba- bil kulesinin işçüleriyiz, c'ala do'keriz, bas'ımız da bir tan- rı, severiz taparcasına onu. Ama, ama kardeşlerim neden anlam birimiz o'tekimizi... Du'n du's'tu' kuleden Mehmet, o tanrı olunca bu'yu'klerimiz davaya b anlattı, biz ağ'ladık. Neden be kar- des'lerim neden herkes bas'kasını nasıl o'ldu'ru'ru du's'u'nmekte bu Babil'de. Neden yaptığ'ımız bu kule yükseldikçe biz du's'u'nmekte- yiz? I verin. Biz o'lu'ırken nasıl oluyor da onlar yenilmez oluyor?” ... “(Ejma'nın Rüyası, Bal Tımarhanesinde Üç Devrimci)

Ejma'nın rüyası ve değirmen de saklanma süreci Anne Frank göndermesi mi?

Bilmiyorum ki, Anne Frank'ı orta okul yıllarımda okumuştum. Hatırladığım küçük bir kız çocuğu saklandığı mahzenden dışarı bakıyordu... olabilir! Keşke içimdeki seslerin kaynağını bilebilsem, dediğim çok olmuştur.

Sanat/edebiyat,istemediğimiz, yapamayacağımız, yaparsak bizi yaralayacak dayatmalara karşı durma konusunda yeni yollar açabilir mi sizce?

Günümüz sanat ve edebiyatı büyük bir yol ayrımında. Biri, “gençler okumuyor abi” dediğinde, kendi kendimle konuşuyorum, iyi de neden bu gençler binlerce yıl öncesinin masallarını halen okuyabiliyorlar. Kırmızı Başlıklı Kız, ne bileyim, Bin Bir Gece Masallar'nın Sihirli Lambalar'ını okuyarlar da yeni edebiyatı neden okumuyorlar!... benim de anlamadığım bir şey var, insanlığın deneysel edinimi, yani bilinci kırılma yaşıyor! İnternet kırıyor ve yeni bir nesnellik ortaya çıkarıyor. Bana göre o masallar gibi iyi edebiyat kalıyor, günlük kaygılar, siyasi eğilimlere yazılanlar ise yok oluyor. Sanatçı kendini toptan arındırmalı, toptan karşı durmalı. Dünyanın düzenine itiraz edenin tarzını da reddetmeliyiz. Sadece insanı anlatırsak o yeni yol görülür olabilir diye düşünmüyorum ama seziyorum diyebilirim.

Son olarak, yazmak isteyenler için önerileriniz nelerdir? Bu konuda verilen ilk öneri, çok okuyun olmaktadır. Sizce çok okumak, yazmak için yeterli midir? Bir yazar çok okumanın haricinde nelerden beslenmelidir?

Günümüz okuru, okuduğu yazarlardan daha çok kitap okuyor diyebilirim. İsviçre de kitapçıları gezerim, dünya kadar yeni kitap ama hangisi iyi bilmiyorum, yazar arkadaşlara sorarım şu nasıl, bu nasıl, diye... inanın, henüz aha şu yeni yazarı okudum, çok iyi diyeni duymadım. Ama kitapçılarda kitap karıştıran insanlara soruyorum, bir çırpıda şunu okudun mu, bilmem şunu... o kitapları anlatırlar. Çok okumak, yazarların 'ben çok okuyorum' egosundan ileri geliyor olabilir. Zaten yazan insanların yeni edebiyatı filan da takip ettiklerini sanmıyorum, onlar hafızlarını geçmiş okumalarda oluşturdu. Çok satana, çok tartışılana göz atıyor olabilirler... Olay şudur, yazmak zaman yiyen makinedir, birinci kural zamanınız olacak. İkinci kural kendinize ait bir dil oluşturmalsınız, yani başkasının dilini ve cümlelerini taklit etmemek. Nasılsan öyle olmaktır prensip. İyi de bu nasıl olacak, diyeceksiniz... ve elbette hakkaniyet ve mesafe. Yani roman karakterlerinize karşı hakkaniyetli olacaksınız, milli edebiyat, dini ya da sosyalist gerçekçi edebiyat türleri gibi bir karakteri ideal insan tipi diğerini hain göstermek edebiyatın "edep" halini incitir.

Unutmayalım Dostoyevski'nin 'Suç ve Ceza'sı bir katilin hikayesidir, ama hiçbir edebiyat okuru Raskolnikov'u katil olarak akıl etmemiştir. Aksine o katilin ruh halini yaşarız. Yaşlı bir kadın ile fakara bir hizmetçiyi öldürmekten daha vahşice ne olabilir! O hizmetçiyi evde bekleyen bir bebeği var mıydı diye hangi okur düşünmüştür! Edebiyat itham ve yargı işi değildir, tarihi haklı çıkarma meselesi hiç değildir bu... edebiyatın hikayesi insan ruhunun derinliklerine giden mevzuyu anlamaktır, Raskolnikov neden bunu yaptı diye anlarsak, insan öldürmeyiz! Yazmak, sevdiğinizin içindeki canavarı çıkarma sanatıdır, düşmanınız da ise merhametli bir yan arama işidir! Uzun oldu ama ben bir oyun yoluyla yazarlığa giden yolu buldum... en sevdiğim insanlarda kötü bir yan aradım ve bunları günlükler şeklinde yazdım, en sevmediğim insanlarda ise, 'ama bu yanı da iyi bunun' deme yoluna gittim. Çünkü 'Babil Tımarhanesi' dediğim hapisanede, sizi bir koğuşa koyarlar ve sevmediğiniz insanla beraber yaşamak zorunda kalıyorsunuz, ben sevmediğim insanlarda iyi bir yan aradım ve o Haçeli köyünü böyle buldum. O iyi yanla ilişki kurmayı bu yazı yoluyla öğrendim. Aşık olduğumuz insanlar dahi o aşk bittiğinde canavara dönüşüyor mu? Öyleyse o canavarı arayalım, ben içimdeki canavara hikayeler anlatan biriyim. Hikaye dinlesin uslansın istiyorum ruhumu kemiren acı... Çok acılar yaşadım, ölüm oruçları gördüm, çocukluk arkadaşlarımı, ülkemi her şeyi kaybettim, hiçbir yakınımın ne düğününe ve ne de cenazesine katılabildim. Sürgündeyim, memleket acısı yüreğimi yakıyor, öfkeme hikayeler anlatıyorum. Tek arzum ölmeden babamın mezarına gidip kapanmak, ben geldim, oğlun, masallarını getirdim, demek... kader kimseyi hasrete mahkum etmesin... hasreti yazıyoruz. Özlemine duyduğunuz bir aşk, hayalini kurduğunuz bir dünyanın resmini çizmektir bu iş. Mutluluğa giden yol hayalden geçer, hayal kurmak, iyi ve güzel şeylerin hayalini...

J

Hüseyin Opruklu

Bir Yas Tutar Gibi

Sonbaharın son günleriydi. Gün öğleden sonraya yavaş yavaş dönerken, rutubetli odanın dışarıya açılan tek penceresinin önünde, hareket ettikçe inleyen tahta sandalyeye oturmuş dışarıyı seyrediyordu yaşlı adam. Her şey avucunun içinden ne kadar hızla kayıp gittiğine şaşırıyor ama elinden de bir şey gelmiyordu.

Nefessiz odada bir soluk alırım düşüncesiyle açtı pencereyi. Merhametsiz rüzgâr içeri girip odanın bir ucundan öbür ucuna daire çizerek dans ediyor, solmuş tül perdeyi kanatlandırıyordu. Perdenin üzerine sinmiş tozlar sönmüş ciğerlerine arsızca hücum etti. Öksürdü sonra kesik kesik.

Sokağa çıkmak istemiyor ne ki teselli bulacak bir sese de çok ihtiyaç duyuyordu. Yalnızlık arsız bir sarmaşık gibi uzun süredir ruhunun her zerresini sarmış, hareket ettirmiyor, yaşadığı beş katlı apartmanın birinci katında sinir bozucu bir boşlukta çaresiz salınıp duruyordu.

Pencere kenarında oturmuş yaşlı ve yalnız bir adam. Kuş konuyor cama. Onu görmek için eğilince düşüyor.

Sonbaharın son günleriydi. Gün öğleden sonraya yavaş yavaş dönerken, rutubetli odanın dışarıya açılan tek penceresinin önünde, hareket ettikçe inleyen tahta sandalyeye oturmuş dışarıyı seyrediyordu yaşlı adam. Her şey avucunun içinden ne kadar hızla kayıp gittiğine şaşırıyor ama elinden de bir şey gelmiyordu.

Nefessiz odada bir soluk alırım düşüncesiyle açtı pencereyi. Merhametsiz rüzgâr içeri girip odanın bir ucundan öbür ucuna daire çizerek dans ediyor, solmuş tül perdeyi kanatlandırıyordu. Perdenin üzerine sinmiş tozlar sönmüş ciğerlerine arsızca hücum etti. Öksürdü sonra kesik kesik.

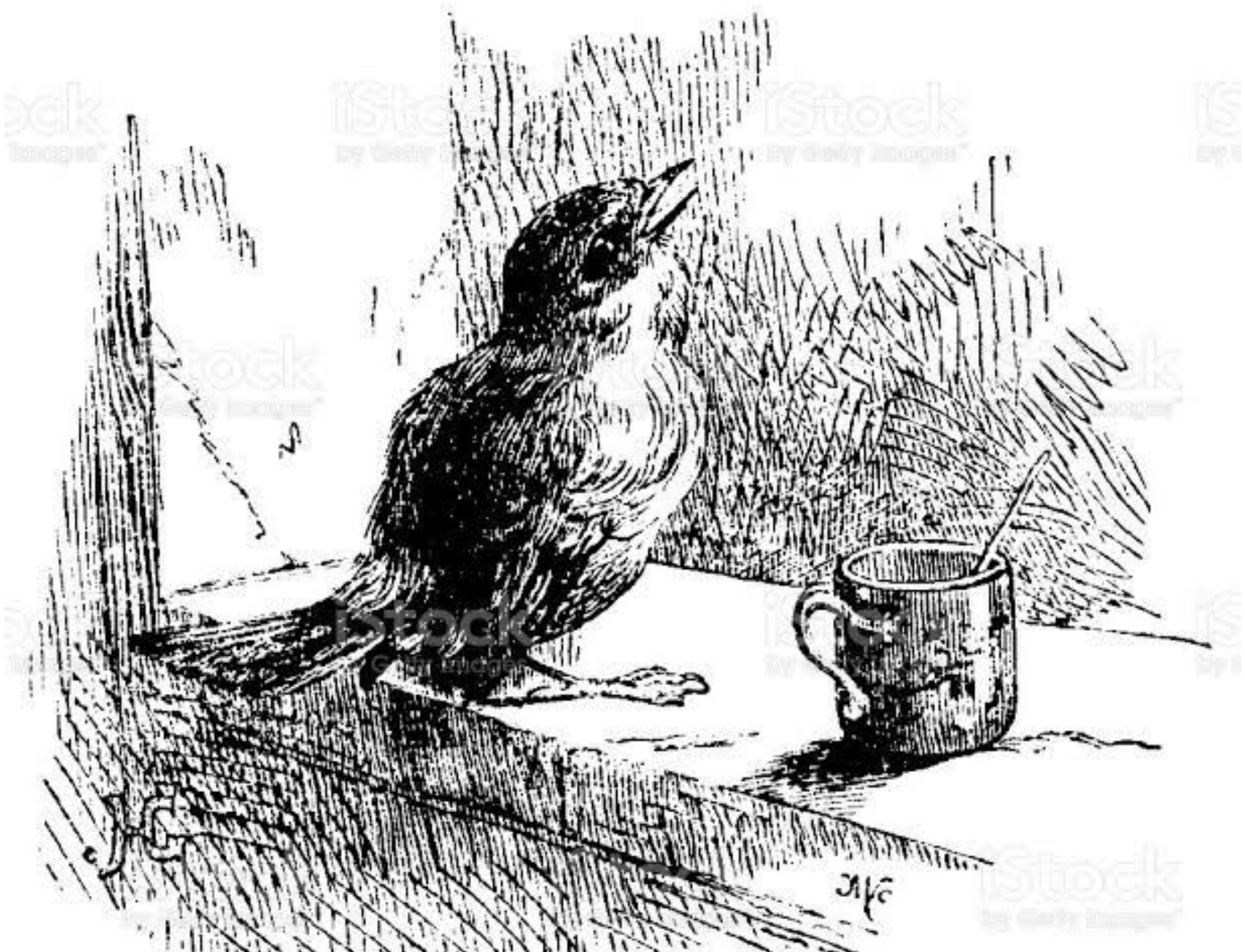
Sokağa çıkmak istemiyor ne ki teselli bulacak bir sese de çok ihtiyaç duyuyordu. Yalnızlık arsız bir sarmaşık gibi uzun süredir ruhunun her zerresini sarmış, hareket ettirmiyor, yaşadığı beş katlı apartmanın birinci katında sinir bozucu bir boşlukta çaresiz salınıp duruyordu.

Batmakta olan güneşin ışıkları yağmurla yıkanan caddede titreşirken bardağındaki soğumuş çayı hızlı hızlı nefes alır gibi bir yudumda kafasına dikti. Dilini şaplatmıştı ki birden pencerenin kirli camının arkasında gördü onu. Hafif bir sis tabakası içindeydi sanki. Duru teninin üzerinde güzel başı, sürmeli gözüyle öylece bekliyordu. Bir an göz göze gelince, başını yana çevirdi. İzleniyormuş duygusu onu rahatsız ediyordu belli ki. Daha önce hiç böyle bir bakışa rast gelmediğini düşündü yaşlı adam. Yüreğinin sesine kulak verir gibi bakıyordu sanki ona. Ne zamandır bir yas tutar gibi gömüldüğü sessizlikte bu bakış çokiye gelmişti, yaşlı adamın yüreğine bir kıpırtı, bir ferahlık yayıldı.

Yaşlı adam nefesini tutmuş, sevgilisine kavuşan genç delikanlı gibi heyecanlıydı. Sonra ne olduysa yüzünü yalayan bir serinlik hissetti. Pırrrr! Bulutları güder gibi daireler çizip, uzaklaşınca, anlamıştı herkes gibi onun da sıkıldığını kendisinden. Peşinden "Bekle! N'olur!" dedi titrek bir sesle, "n'olur gitme!"

Ufka yakın turuncu çizgiler belirginleşmeye başlarken geldi tekrar. Bildiği ama söyleyemediği bir şey varmış gibi tepede usul usul dolanıp daire çizmeye devam ediyor, törende gösteri yapan uçaklar bir inip bir kalkıyordu. Bir konsa anlatacaktı yaşlı adam vefasızlığın acı yükünün ağırlığını. Ama konmadı.

Pencereden başını sündürdü dışarıya, iyice görürüm diye. Göremedi. Sonra hantal gövdesini çıkardı yavaş yavaş. O an içinde bir hafiflik hissetti; sanki hafif bir rüzgârla uçacak yaprak gibiydi. Onu görmek için ne kadar tehlikeli bir iş yaptığının farkında değildi. Neyse ki akşamın sessizliğini bölen betondaki tok sesi ondan başka kimse duymamıştı.

Gökçe Gökalp Doğan

Perperik-a Söe (Gece Kelebeği)

Kitap inceleme

*Bir yük vagonunda açtım gözlerimi,
Bizi kamyonla doldurdular,
Tüfekli iki erin nezaretinde,
Sonra o iki erle yük vagonuna doldurdular,
Günlerce yolculuktan sonra bir köye attılar,
Tarih öncesi köpekler havlıyordu
Aklımdan hiç çıkmaz o yolculuk, o havlamalar, polisler
Duyarlığım biraz da o çocukluk izlenimleriyle besleniyor belki.
Annem sürgünde öldü, babam sürgünde öldü.*

Cemal Süreya sürgünlüğünü böyle anlatıyor. 38'de Dersim'den sürgün edilen ailesiyle birlikte yaşananları, çocukluğundan arta kalan korkuların içini dolduran o uzun tren yolculuğunu, köksüzlüğü ve ölümü... Haydar Karataş'a ait Perperik-a Söe (Gece Kelebeği) de yakın tarihimizdeki bu acıdan, '38 Dersim' olaylarından yola çıkan bir roman. Haydar Karataş'ın üçleme denebilecek roman dizisinin ilk kitabı. Her şeyin başladığı aynı zamanda bittiği yerde, Dersim'de sürüp giden bir öykünün nasıl çıkmaza girdiği gözler önüne serilir. Romana satır aralarından yükselen haykırıışlar eşlik eder adeta. Boşluk, derinlik, karanlık, bitmeyen bir uğultu, soğuk, hiçlik, sonsuzluk... Hiç bitmeyecek gibi sürüp giden ölüm, ayrılık ve acının sonsuzluğu... Bir insanın ömür boyunca katlanamayacağı fakat kuşaklararası sürüp giden bir acının sonsuz yankıları var. Erkekleri toplu öldürülen ya da sürgüne gönderilen aileler ve çaresiz kalan kadınlar, çocuklar; kısaca köksüz bırakılan hayatların savrulmuşluğu var.

Roman, küçük bir kızın Gülüzar'ın gözünden aktarılır. Babası Sahan Ağa'nın öldürüldüğü haberiyle atılan ilk düğüm sonrası Gülüzar'ın annesi Fecire Hatun'la birlikte belirsizliklerle dolu kaçıışı böylece başlamış olur. Dağın etekleri boyunca süren uygun bir sığınak arayışı uzun bir süre sonuç alamayacakları şekilde sürer ve nihayetinde Werozlar'a yerleşirler. Kaçış boyunca terk edilmiş, yakılmış köyler, cesetleri çürümeye yüz tutmuş insanlar, açlık ve dahi giyecekten yoksun oluş yaşama tutunma kararlığıyla iç içe verilir. "Yolumuzun geçtiği her köy viraneydi. Yıkılmış, yakılmış çıplak duvarlar dışında yaşama ait hiçbir iz yoktu. Sürgünden kurtulan bazı köylerde ise sadece kadınlar ve kız çocukları görünüyordu." (s40)

Romana adını veren 'Gece Kelebeği' Fecire Hatun'un kızıyla iletişim kurmasını sağlayan, söğüt dallarından ördüğü bebeğin ismidir. Aynı zamanda Gülüzar'ın yaşanan bütün olumsuzluklardan bu bebekle uzaklaşacağını düşünür. Bir de masallar vardır.

Başından sonuna değin kızına anlattığı masallar, efsaneler, kızını gerçeklerden uzaklaştırma yöntemidir. Bütün anlatılarla Gülüzar'ın çocuk dünyasına girmeyi başarmış ve bu anlatılar onu tedirginliğinden uzaklaştırarak güvende hissetmesini sağlamıştır. Bu yönüyle Haydar Karataş, Dersim kültüründe çokça yer tutan halk anlatılarını romanı besleyen temel bir unsur olarak işlemeyi başarmış, halk kültürüne ait motifleri romanda fon olarak kullanmıştır.

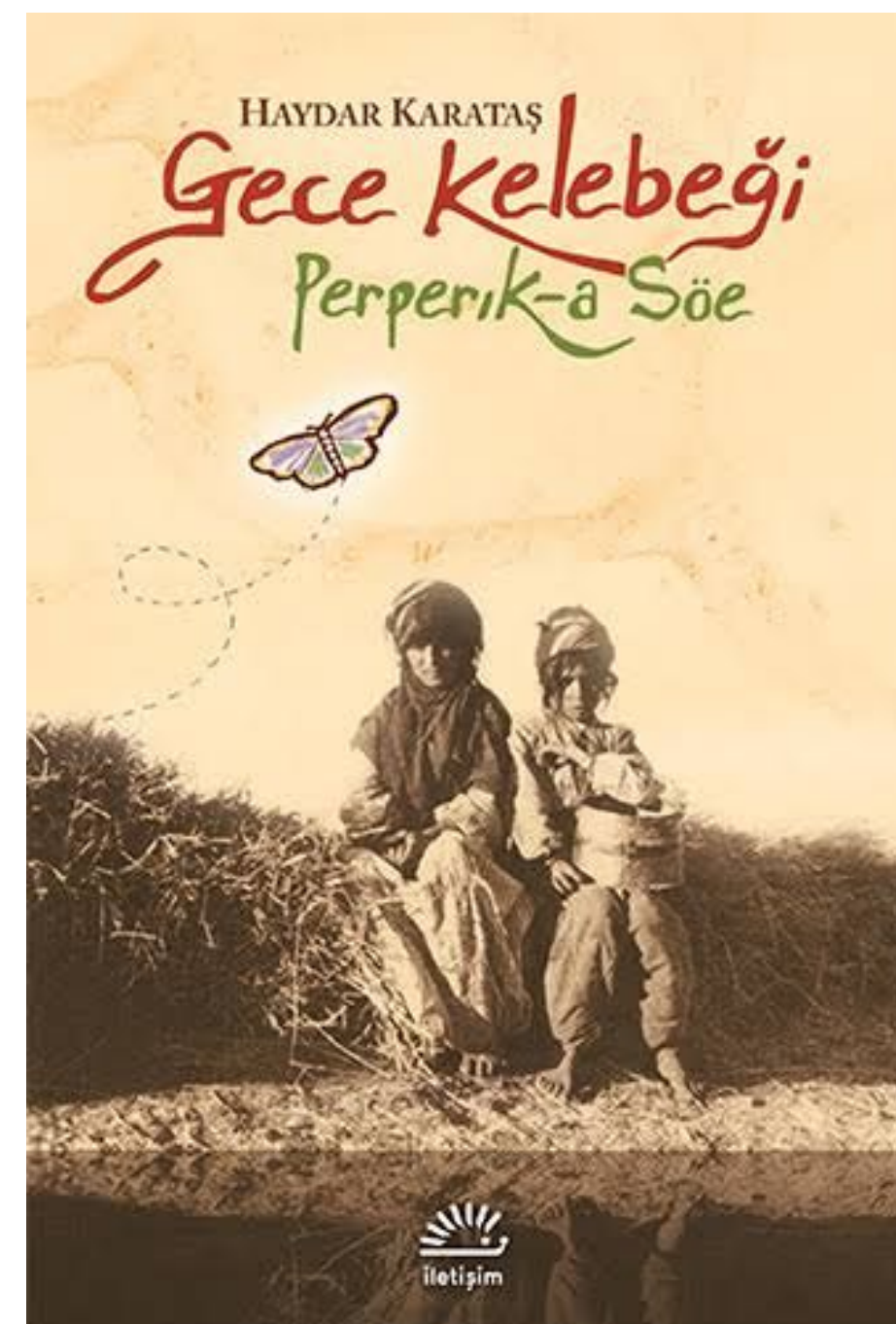
Romanın politik bir anlatıya dönüşmesinin önüne geçen bu yaklaşım, tanıklığın kullanıldığı bakış açısını da kuru bir belgesel diline düşme tehlikesinden kurtarmıştır. Kısacası çok kültürlü yapıya sahip Dersim'deki türlü anlatıların, doğadaki her varlığın kutsallığına olan inanın kendisine yer bulması romanı akıcı kılar.

Halk anlatılarına ait motifleri eserlerinde yoğun şekilde işleyen Yaşar Kemal'e yakın bir anlatıma sahip olduğuna dair yorumlar doğru olsa da motiflere yer veriş amaçlarının aynı olmadığı net şekilde okunur. Yaşar Kemal'de anlatılar toplumun sadece çıkmaza düştüğü anlarda sarıldıkları bir can simididir. Haydar Karataş'ın çizdiği Dersim'de halk anlatıları hayatın her anında yer alır. Kimliğin bir parçasıdır. Ve anlıyoruz ki Dersimli olanlar inançları farklı olsa da doğayla bütün olmayı başarmıştır. Murathan Mungan'ın seçtiği "Bir Dersim Hikayesi" adlı öykü seçkisinde yer alan hikayesinde de Haydar Karataş "Dersim'de kaç dağ var kimseler bilmez, ama her dağı, her tepeyi, su akaçlarını birer ziyaret kabul edersiniz ve her ziyaretin de bir hikayesi olduğunu düşünürseniz, bu topraklarda ne kadar çok efsane ve hikayenin dolaştığını varın siz hayal edin!" der. Anlatıların çok olmasıyla birlikte doğanın huzuruna çıkma, kendisini doğanın konuğu olarak görme anlayışının varlığını vurgulamıştır.

Dersim'de kalan kadın ve çocukların her şeye rağmen var olma mücadelesi, toprağı işleyerek açlık sorununu ortadan kaldırma çabaları, iklimin acımasızlığı karşısında çaresiz kalışları aktarılırken var olan anlatıların bu kadar çeşitli olmasında kadınların sözlü kültürü beslemeleri, Dersim'de yaşananlar üstüne sözlü kültürü zenginleştiren farklı anlatıları ortaya çıkarmaları folklorik açıdan dikkat çeker.

Kadınlar, kendilerini erkekler olmaksızın zayıf bulsa da yaşamı yeniden var etmeyi başarırlar. "Onlara göre tüm bunlar erkeklerin olamaması yüzündendi. Erkekler olsaymış böyle olmazmış. Ama erkekler yoktu, sadece çocuklarla kadınlar vardı. Ve bir erkeğe sahip olmak, bir köye sahip olmaktan daha önemliydi." (s 45) Fecire, Perhan ve Kolsuz Musa'nın karısı Hece bu düşüncenin aksine zorlu bir kışı dayanışma içinde atlatmayı başarırlar.

Çok kültürlülük anlatılarla sınırlı değildir. Dersim'in mimarisine dair kimi detaylara da yer verir. Özellikle Ermenilerin taş ustası oluşları ve çoğu konağın,

Ermeni taş ustalarına yaptırılması bu konaklara kimi dini motif ve figürlerin de resmedildiği aktarılır. 38 olayları öncesi Ermenilerin evlerini terk etmek zorunda kalmaları, terk etmeyenlerin başka insanların yanına sığınıp saklanmaları üstünde de durulur. Boşaltılan köyler, terk edilip işlenmeyen topraklar ise romanın sosyo-ekonomik zeminini oluşturmaktadır. Dersimde tarihi gerçekliğin ağır boyutlara ulaşmasına mülkiyet kaygısıyla yaşanan ayrışmaların neden olduğuna dair çıkarımlarda bulunmak da mümkün. Fecire'nin eşi Sahan Ağa'dan kalan toprak nedeniyle Sahan'ın kız kardeşiyle yaşadığı anlaşmazlık, amcalarıyla babasından kalan topraklardan dolayı düşmanlığa dönüşen ilişkiler ve yaşananlar karşısında kendisini güvende hissetmek için Türkçe bilen bir aracıyla tapu almaya gitmesi mülkiyet meselesinin o topraklardaki güveni ve bağlılığı sarstığına işaret eder.

Öncesinde de belirttiğim gibi roman bir çocuğun, Gülüzar'ın gözünden aktarılır. Onun tanıklığı, belleğinde yer edenler, hatırında kalanlar birinci kişi bakış açısıyla yazılmıştır. Bütün yaşananların, özellikle detaylarının bir çocuk tarafından bu kadar net ifade edilmesi romanı biçimsel anlamda zayıf kılan bir unsur olmuştur. Son iki bölümde ise tanrısal bakış açısıyla Fecire ve Gülüzar'ın hikayeleri bir sona bağlanmıştır. Yazılan bu son okuyucuda karakterlerin kurgudan ziyade gerçek olabileceğine dair etki bırakmaktadır.

Bir Anka kuşunun küllerinden doğması gibidir kalanların mücadelesi. Ülke gerçeklerine baktığımızda tabu olmaktan kurtulamayan Dersim olayları, Dersimlinin suskunluğunda gizlenmiş bir çığlık olarak kalmıştır. Romanda Gülüzar'ın babasının öldürülmesi sonrası suskunluğa gömülmesi, Dersim'in temsildir adeta. Gece Kelebeği'yle Haydar Karataş, Dersim'in suskunluğunda bir gedik açmayı başarmıştır.

saçıldı sırlar birdenbire
sivri dillilerin mekânında
körleşti kendini gören gözler
kibirli yüzlerin aynasında...

sağanak yağın sözcükler
aktı cümleler deresinde...

topladı çöpçüler güzellikleri
kalktı yatağından kocamış kent
masalına ihanet etmiş ruhla...

gür sesler yoldaşlık etti şimşeğe
büyüdü güzel günlerin düşüyle
kan kızılı, mühür gözlü güller...

sokaklarında saçılmış bilyeler
kahkahaları üter çocuklar
yenilmelerin terini siler anneler...

düştüğe kalkar umudun çiçekleri
boş saksılar bekler taze esirleri
anlamsız gövdeleri köklerine ayırır
farsça etkisindeki türkçe dersleri...

direnç bir şarkının sözleriyle doğar
ortalık yerlerde dans eder durmadan
serin suları vurur aymaz suratlara
uyanır, uyanır asırlık uykusundan
ıslanmış gerçeklerle kocamış kent...

Aslı Eşma Karaca

On iki Dağın Sırrı
İnceleme

“Hesen, sen ozan adamsın, şu dünya yalnızlıktan çatlarken Cenabıhak, ozanın sesini nefesinden önce üflemiştir yeryüzüne. Hesen sen söyle, Hazreti Ali Efendimizin elindeki Zülfikar dahi dile gelmiş, hiç görülmüş müdür kılıncın dil verdiği, dil verip ağladığı? Bu yeryüzünün kanununa kılınc dil vermiştir. Tövbe etmiş taştan yumuşak olana gitmek. Hazreti Ali Efendimiz kılıcını Yezit’e kaldırır kaldırmaz kılınc dile gelip ağlamış, demiş: “Ağla, ama ağlatma.” Sorarım sana, sen ozansın, ozanlık bu alemin deryamızın dilidir. Ozan olmasa bu Ermeni nakkaşlar olmasa bu yeryüzü Hazreti Ali Efendimizin o kılıncı gibi ortadan çatlamaz mı?”

“Başlangıçta söz vardı” diye başlar Yuhanna İncili. Onun gibi pek çok kutsal kaynakta yaratma eyleminin, yaratının “söz” ile başladığına dair ifadeler bulunur. “Başlangıçta söz vardı”yı duysaydı Platon der Azra Erhat, “söz mü? hangi söz?” diye sorardı. Çünkü Eski Yunanca’da “söz”ü ifade eden üç sözcük vardır diye devam eder: Mitos, epos ve logos.

Mitos, söylenen ya da duyulan sözdür, öyküdür, söylencedir. Mitos bir eksendir ve her şey onun çevresinde döner. Epos ise belli bir düzene göre söylenen, okunan sözdür. Mitosun süslü, ölçülü ve dengeli biçimidir. Epos, mitosa şekil verirken mitos eposun çekirdeğine içkindir. Mitosun etkileyiciliği eposun güzelliğine bağlıdır. Logos ise gerçeğin insan sözüyle dile gelmesidir. Logos bir düzeni yansıtır, insanda düşünce; doğada kanundur. Düşünürün asıl görevi logos'u bulmak, insan sözüyle dile getirmektir. "Şehrazat anamız zalim şahı yola getirmek için ona bin gece masal anlattı. Onu söz diyarında alıp gezdirdi. Ne oldu? Her padişaha bir Şehrazat göndersek, masaldan kursa dünyayı yeniden bize bir karış huzurlu toprak düşer mi?"

Sözlü ve yazılı kültürler arasındaki bağları, bu bağların sonuçlarını, söz ve yazı ilişkisini irdelediği; sözlü ve yazılı kültürlerdeki düşünme biçimleri arasında karşılaştırma yaptığı "Sözlü ve Yazılı Kültür" başlıklı kitabında Walter J. Ong, "Yazı Bilincin Yapısını Değiştirir" bölümünde Platon'un yazı karşıtlığını anlatır. Phaedrus (274-7) ve Yedinci Mektup eserlerinde Platon'un Sokrates'in ağzından, yazının insani olmadığını; sadece insanın zihninde var olan düşünceyi zihnin dışında kurmaya kalkıştığını söylediğini ifade eder. "Platon'a göre yazı bir nesne; imal edilmiş bir üründür ve belleği çürütür. Yazıya alışan unutkan olur. Yazı zihni zayıflatır." Platon ayrıca, yazılı kelimenin konuşmadaki "söz" gibi kendini savunamadığını; doğal düşünme ve konuşmadaki söz alışverişini, diyalogu yaratamadığını söyler. Yazı edilgendir ve kendi yapay dünyasına kapalıdır der Platon. Walter J. Ong, Platon'un yazı eleştirisinin zayıf noktalarından birinin yazıya karşı çıkışını daha etkin kılmak için eleştirisini yazıya dökmüş olması olduğunu söyler. Benzer çelişkiyi Azra Erhat, Platon'un mitosunu, "gerçeklerle ilişkisiz, boş ve gülünç masal olarak tanımlarken 'Devlet' ya da 'Gorgias' gibi en önemli diyaloglarında gerçeğin gerçekliğini fizik üstü kanıtlarla tanımlamak için bir mitosa başvurarak" ürettiğini tespit ederek ortaya koyar.

"Geziyorsun, ben ufacık bebeyken babam beni atının terkisine atar, nereye gitse alır beraber götürürdü, öğreniyorsun. Ama keşke insan harf bilse. Bizim orada bir Sey Mahmud var, kağıdın üzerine bir şeyler yazar, sonra onu okur, sen ne söylemişsen oraya resmeder, sonra da bülbül gibi okur. Kuran da okur."

Mezopotamya halklarının oldukça güçlü ve zengin bir sözlü edebiyat geleneği vardır. Bu geleneğin günümüze değin taşınabilmesi güçlü "Denbej"lik kültürü sayesinde mümkün olabilmiştir. Deng, "ses"; Bej, "söyle, aktar" anlamındadır. "Dengbej" kelimesi Kürtçede, sesi söze aktarmak demektir. Dengbejler sese nefes ve yaşam verirler. Doğaya ve insan yaşamına dair akla gelebilecek her konu dengbejlerin "stran"ları (şarkı) içinde yer alabilir. Dinleyenlere aktarılan bu "ses" sadece şarkıyla sınırlı kalmayıp sözlü anlatımı bolca kullanır.

Bir Dengbej'in nefesinin yazıya dökülmüş halidir denebilir "On İki Dağın Sırrı"na. Sesin nasıl yazıya dönüştüğü bilinmez, kendi içinde çelişiktir tıpkı Platon gibi ancak her nasıl olmuşsa dönüşmüştür. Dersim coğrafyası, halkları, dilleri, gelenekleri, yaşamları öyle bir yerden anlatılmıştır ki okuyan için hem çok uzak hem fazla yakındır. "On İki Dağın Sırrı"nda Dersim'in mitosunu, öylesine bir epos içinde "logos"a ermiştir ki belki Platon okumuş olsa mitosa karşı da yazıya karşı da önyargısını gözden geçirme ihtiyacı duyacaktır. Kim bilir belki bu arada antiteatral önyargısı da nasibini alır?

"Rayber, ozanı hünerli yapan saz değil, dinleyendir. Saz kendisini dinleyeni gördüğünde, kendisi dile gelir. Hani ben bu Dersim'i dağ taş Ermeni Mam'la gezerim, ama ne zaman buraya gelsem, sanırım ki toprak anamız semah dönmekte, dağlar inlemekte. İnsanın zuhur-u hikmeti sanki bu dağlarda esen rüzgara kendini kaptırmış, yeryüzünün kederi, sancısı gelip burada son bulmuş gibi..."

Bokur Dağı, Orta Dağ, Sincik Dağı, Ağdat Dağı, Sultan Baba Dağı, Beyaz Dağ, Pakire Dağı, Yılan dağı, Boker Dağı, Kırklar Dağı, Bend Dağı, Gola Ostorro Dağı.

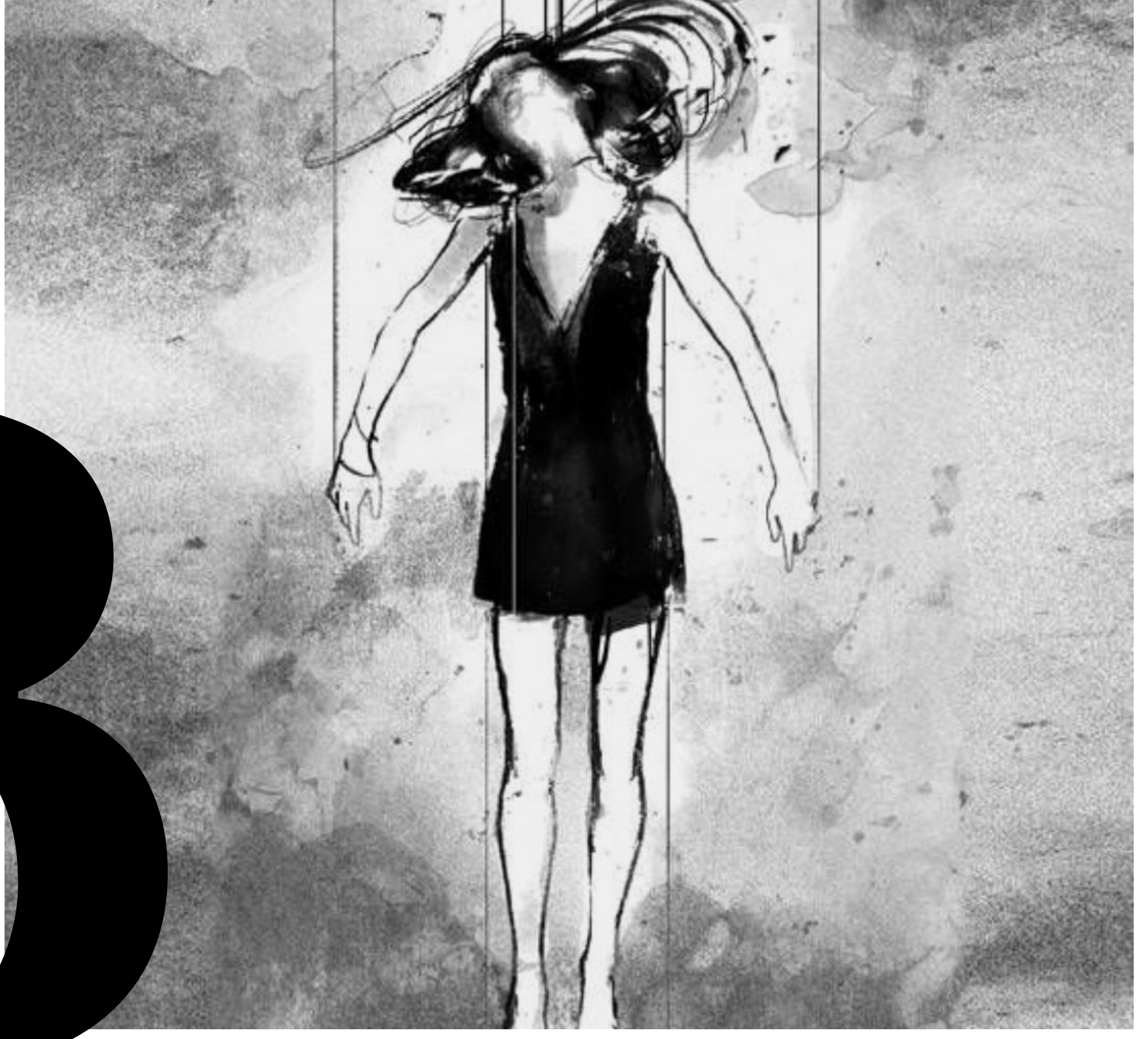
İşte kitaba gizlenmiş "On İki Dağ", varın siz sırrına erin...

Bakın bir göz ağlarken diğer gözün güldüğü görülmüş müdür?

"Yaşa Pirim, bak şu dağlara, bak. Bu dağların biri diğerinden üstün müdür? Başını nereye çevirsen dağ. Bir dağı aşsan bir başka dağ karşına çıkar. Hangi dağ hangi dağdan üstün, belli değil. Dağlar dağlara, sular bulutlara, bulutlar gökyüzüne karışıyor. Ayırmak istersen, gök neresi yer neresi belli değil. Her dağın dibine bir naçar sığınmıştır. Turna kuşu gibi bu tekmil Dersim birbirine sığınmıştır."

B

Betül Sarıca

Renkli Çılgılık | Öykü

Tüllerin arasından sızıp flörtöz bakışlarla aklını çelmeye çalışan güneşe kanıp da dışarı çıkması yoktu. Atalet mıknatısı onu öylesine kuvvetli çekiyordu ki uzandığı kanepeden doğrulmak bile bir işti. Hayret ki yayıldığı koltuktan şöyle birdoğrulmakla kalmayıp yerinden kalktı ve sanki içeriden birisi sesleniyormuşçasına doğruca en dipteki odaya gitti. Eli kolu dolu olarak geri döndüğünde kucağındakileri tek seferde masanın üzerine bırakıverdi. En çok ihtiyaç duyacağı kâğıt havluyu da getirdiğinde hazırды işte. Malzemeler hazırды hazır olmaya ama kendisi hazır mıydı acaba? Telefonuna uzanarak sevdiği şarkılar listesindkileri havadasüzülerektitreşmeleri için özgür bıraktı.

Küçük şövalenin üzerine yerleştirdiği boş tuvalin üzerinde ellerini gezdirdi. Bastırdıkça, parmaklarının ucu kanvasın pütürlü yüzeyiyle tanışarak ısınıp kaynaşivermişti. Aklına lisedeki fizik dersleri geldi. “Sürtünmelerin ihmal edildiği yüzey” diye bir şey vardı ya, hani gerçekte hiç olmayan. Olsa iyi mi olurdu? Yıpranma da olmazdı o zaman, galiba en çok da kalbe lazımdı sürtünmesiz hayat. Daha az çizilip hırpalanırdı. Ama o zaman orda kalmak isteyenler nasıl tutunacaktı?

Tuvale, uzun girintili çıkıntılı dal misali bir çizgi çekti,güç bela girilen kalplerde tutunmaya baş koymuş serkeşlere yardım etmek istercesine. Lazımdı bize pürüzler, onlarsız zemin kaygan, görüntü bulanıktı. O yüzden tumbul fırçanın ucuyla tek hamlelik darbelerle gözenekli desenler serpiştirdigelişigüzel.

Hem korkmaya ne gerek vardı ki maşallah pek sağlamdı bu kalp denilen şey. Sayısız kez kırılrsa da un ufak olsa da toplanıp toplanıp kalkıveriyordu “hazırım, tekrar kırabilirsiniz” diye kendini sunmak için. Çünkü kırılğan metaldendi kendisi,kırıldıkça kendi kendini lehimleyen türden. Lehim izleri kalıyordu ama olsun, zevahiri topluyor muydu siz ona bakın.

Hafif bir gölge misali çerçeve çizmeyi düşündü fırçalar içinde ince olanını ararken. Boyayı da biraz inceltse daha iyi olurdu. İnceltmek, ince, incelik...İnce olan şeyler yer kaplamaz sanırsınız ama en çok onları sığdıramıyorlar şu hayata.Kaç incelikten hasarsız çıkmıştı ki?Çıkar, art niyet öylesine sızmış ki toprağa, o kokuşmaya yüz tutmuş topraktan beklentisiz bir iyiliğin filizlenebileceğine kimse inanmıyordu. Oysa ona göre her beklenti aslında bir tür çıkardıveyiyiliğin kapı komşusu olamazdı. O yüzden en yakınları dahil hiç kimseden bir şey beklemeyeli çok olmuştu. Fakat bilemezlerdi bunu, dijital “iyiniyetölçer” henüz icat edilmemişti. Edilse iyi olurdu, böylelikle “anlaşılma” ve “güven” gibi tedavülde zor bulunanları aramak zorunda kalmazdı.

İnce fırçayı bırakıp kalın olanını aldı eline. Kopkoyu kalın bir dış çerçeve çizdi. Yetmedi, kalınlığı artırdı. Daha kalın sınırlar olmalıydı, daha daha kalın... Çok koyu bir renk seçmişti, eğer değiştirmek isterse kurumasını beklemek zorundaydı. Tıpkı çoğu şeyi beklemek zorunda olduğu gibi...

“Kırgınım, zaman geçsin öyle konuşuruz” cümlesiGüneş’in etrafında yirmiden fazla kezbirlikte tur attığı dostu tarafından olanca ağırlığıyla kucağına bırakılmıştı. Bilirdi insan en çok en sevdiğine kırılır ama en çok da onu affetmeye meyilli olmaz mıydı? Başkaları için ardına düşebileceği “haklılık” davasının kapağını bile açmamıştı. “O kırılmışsa her şartta haklıdır”ın ardında bıkmadan yürümeye gönüllüydü ama yürüyeceği yol üzerinde birdenbire çıkan “girilmez” levhasını anlayamıyordu. Hangisi içini daha çok acıtıyordu;kendisinin sağa sola cömertçe dağıttığı “canın sağ olsun”u ilk hatada en yakınından bile alamaması mı yoksa tüm gönül almaları önüne yığıldığı kapının duvar olup haftalar geçmesine rağmen açılmaması mı?Onca yıl içini, hatta zihnini görene de mi lazımdı “iyiniyetölçer”? Sosyal medya hesapları gibi kalpler de hacklenebiliyordu belki de. Kitaplığın rafındaki İnce Memed’den sesler geliyordu:

“-Bak Ağam, dünyada bir insanı, karımı, kardeşlerimi, kızımı, oğlumu, anamı, babamı tanıdım dersin yalandır.

-Biliyorum yalandır.

-İnsan, tanıdığını sandığı insanı kendisine benzeterек tanır.”

Yoo hayır hayır! Bu defa ustaya hak veremeyecekti. Bu defa olmazdı, olmamalıydı...

Göz bebeklerinin önünde yükseliveren su duvarından ötürü bulanıkça görmesine aldırılmadan en ferahlatan renkle, maviyle, rastgele darbeler savurdu...Ceylan Ertem’den “Ütopyaalar Güzeldir” çalmaya başlamıştı...Ani bir hareketle susturdu müziği. Pencereyi açtı, derin derin içine çekti havayı, belki tekrar çıkarken içindeki ağırlığı da beraberinde götürür diye...Şöyle bir dönüp resme baktı nasıl bir şeye benzediğini merak edip.“Soyut” deyip her türlü anlam yüklemeye müsait olacak bir şey mi çıktı bilemiyordu, hemsoyut neydi ki? Ya da ne somuttu ki? Artıkhiçbir şeyden emin değildi; ne gözünün önünde yere düşen yaprağı yerin çektiğinden ne de elinde fırça diye tuttuğu cismin fırça olduğundan emindi... İçindeki ağırlığın yerine, lügatındaki “emin olmak” filinin pencereden dışarı süzülüşüne baktı...

Tekrar tuvalin başına geçerken sehpadaki bardağı devirdi. Hızla ayaklarına doğru ilerleyen sudan kaçmak bir yana gözü hala yerde yuvarlanan bardağa takılıp kalmış halde bekledi bekledi bekledi...Sonra elindeki yağlı boyaların bulaşmasına aldırılmaksızın çoraplarını çıkararak odadan çıktı.

Gönül Malat

EJMA'NIN RÜYASI

Bir adam oturuyor evde yılanlarla oynayıp yazı yazan
hava karardığında Almanya'ya senin altın saçlarını
yazıyor Margarete
senin kül olmuş saçlarını Sulamith bir mezar kazıyoruz

Haydar Karataş'ın, tüm diğer kitapları gibi yarı otobiyografik diyebileceğimiz romanı Ejma'nın Rüyası; bir yandan doğa ile canlıların (özellikle Homo Sapiens) birlik ve bütünlüğünü ele alırken, aynı zamanda insanın zor ve çetin şartlarda yaşam savaşını, yoksulluğunu ve kimlik mücadelesini satırlarına taşıyor. Yarattığı karakterlerinin deşamanlığı (Kızılbaş diye okumalı) andıran nitelikleri var. Bu bağlamda o güzelim büyülü Yaşar Kemal romanlarını çağrıştırıyor. Diğer yandan masalsi tarih anlatımı, okurun geçmişe yolculuk yaparak, yaşanan gerçek acılara birebir şahitlik yapmasına da yol açıyor.

Karataş, sürgünde yazdığı kitaplarıyla yaprağa çiçeğe dönmüş sürgünler armağan ediyor biz okuyucularına. Önce Munzur Çayı kenarındaki çocukluğuna götürüyor bizi. Yazarın kendi çocukluğuna yani anavatanına dönmesi ve masalsi dili, okuyucunun erişkinlik gömleğini derhal çıkararak kendi kendinin çocukluğuna yolculuk yapmasına neden oluyor. Burnuna metal halka takılarak zincirlenmiş ayının, def çalan bir çingenenin ritimlerinde oynamasını sızılı bir gülümseme ile hatırlıyorsunuz.

Evlerde buzdolaplarının olmadığı zamanlara ve evin en soğuk odasının kiler olarak kullanıldığı, kuru yiyeceklerin buralarda kış boyu saklanışını ve çocukken o kilerlerden dut kurusu, erik kurusu aşımalarımızı, Hızır'ın gelmesini bekleyişimizi, boyalı yumurtaların pişirildiği ateşin üzerinden atlayışlarımızı ve mahallede yapılan şenlikleri bir bir aklınızdan geçiriyorsunuz. Köklerinin derinliğini anlamak için Hızır'ı ataların mezarı başında bekleyişiniz daha dün gibi. Kitabı okurken bir masal gibi kendi çocukluğunuzu da okuyorsunuz. Sevinçli bir hüznün saklı bu satırlarda! Çocukluğun o yalan bilmez dürüstlüğü ve saflığı, tümacınızı ve kederinizi alıyor. Ağzınızdan "Keşke hiç büyümeyip hep çocuk kalsaydım," sözleri dökülüyor ebedi bir masalın içindeyaşıyormuş gibi.

Yazar erişkinlik dönemini Babil Tımarhanesinden Kaçan Üç Devrimcinin Hikayesi'nde anlatıyor. Sırf bu bölümü okumak için kitabı mutlaka almalısınız. Metaforları inanılmaz çünkü. Bildiğiniz gibi Babil Kulesi kutsal kitaplarda da geçen tanrıya yakın olmak için inşa edildiği düşünülen bir kule. Efsaneye göre Tanrı kendisine ulaşmaya çalışan insanların kendini beğenmişliğine kızar ve o zamana kadar aynı dili konuşmakta olan insanların dillerini karıştırarak birbirlerini anlamalarını engeller. Yeni yeni diller ortaya çıkar böylece. İşte anlatıcı (yazar) da üç eski mahpusluk arkadaşıyla birlikte İsviçre Alplerine doğru yola koyuluyorlar. Üçü de bu yaban ellerde başka başka diller konuşmak zorundalar ama bir araya gelince anadillerini konuşabiliyorlar. Alp dağlarının Babil Kulesi'ne benzetilmesi ustalıklı ve büyüleyici bir metafor doğrusu. Diğer yandan yazar sürgün edildikleri yeri de (anavatan) Babil'e benzetiyor. Ve ardından sorular geliyor "Sahi nereye aittim?"

Soruyorum size, oyun arkadaşlarınız, okul arkadaşlarınız, birlikte büyüdüğünüz çocuklar, acıyı ve neşeyi, açlığı ve sefaleti paylaştığınız dostlar, rüya çağınızda sizinle hayaller kuranlar, hepsi gitmiş kaybolmuşsa, ne yapabilirsiniz? Ne tuhaftı. Ne tuhaf. Uğruna hapsilere girdiğimiz o ülke her geçen gün daha da çok yabancılaşıyordu bize. Burası Babil, aklını yitirmiş tanrıların diyarı, burası tımarhanesi memleketimin. Burası ölüden tanrı yaratan ideologların saltanat sürdüğü cehennem...” Okuru en çok yaralayan da üç arkadaşın buluşmasında arabası olan tek karakterin arabasının arkasına “Gözü yaşlı sevgili 62” yazısı oluyor.

Hızır’ın geleceği zamanlarda yazar mezarlıkları ziyaretlerini anlatıyor ailenin büyükleri ile. Mezarlıklar kişilerin kökenlerini anımsadıkları, bir toprağa ait hissettikleri yerlerdir aynı zamanda. Çünkü ölüyü ziyaret hakkı kişiye orada yaşıyor (yaşamış) olduğunu, bir ağaç gibi köklerini orada saldığını hatırlatır. Köklerinin sıcaklığını hissetmek, hele de sürgünsen ironik bir şekilde ancak soğuk mezarlarda olacaktır.Sürgünler için mezarlıklar bu anlamda çok kıymetlidir. Çünkü köklerini (mezarları) gittikleri sürgüne götüremezler.

Bu bağlamda bir de dilden bahsetmek gerek. J.Derrida’ya göre mezarın aksine dil devamlı yanımızda taşıyabildiğimiz, hayatımızın her parçasında varlığını sürdüren bir şeydir. Bu nedenle doğumdan ölüme bizimle birlikte olandır. Bundan dolayı yabancı, göçmen ve sürgün konumundakiler için vatan anlamını taşır anadil. H.Arendt bu konuda şöyle der; “Otuz sene önce Almanya’yı terk etmek zorunda kaldığımı biliyorsunuz; anadil bir kişinin eski vatandan getirebileceği tek şeydir ve ben hâlâ bu yeri doldurulamaz şeyi bütün ve canlı tutmaya gayret ediyorum.” Yazar bu anlamda Arendt kadar şanslı sayılmaz. Anadilinden de sürgündür çünkü. Bu insanın varoluşunu daha da sancılı hale getirmektedir. Bununla birlikte kitaptaki sancılar, masalsı bir anlatımla varoluşumuza usul usul zerk edilerek, yaşama sıkıca tutunmanın ve eksik de olsa yeniden kök salmanın hüznünlü güzelliğini bizlere aşıyor.

Ejma’nın Rüyası adlı bölüm ise beni zihnimdeiki olaya götürdü. İlki Anne Frank’ın yaşam öyküsü. Özellikle Ejma’nın değirmende saklandığı kısmı. Kitaba ismini veren bu bölümü okurken yaşlarınız gözünüzde durmayabilir. İkincisi de Saroyan’ın belgeseline. Filmde anlatıldığı üzere (kendisini "Ermeni, Amerikalı ve Bitlisli bir yazar" olarak tanımlayan Ermeni asıllı Amerikalı yazar William Saroyan'ın 1964 yılında Bitlis'e yaptığı yolculuğu konu alan, 2012 yapımı, yönetmenliğini, filmin senaryosunu da yazan Lusin Dink'in yaptığı belgesel film) der ki; “Her ne kadar bizler tarih boyu yaşadığımız topraklarda korkunç acı ve değişimlerin bedelini ödemek zorunda kaldıysak da; birçok halktan daha çok acı çekmiş olabiliriz ama en çok acı çeken biziz diyemeyiz.

Hayatın sadece mutsuzluk ya da hınç gibi olumsuz duygular değil, başkalarının gerçekliğini görmemizi engelleyen kesinlikleri aşmamızı sağlayabilecek keskin bir bakış açısı da üretebileceğini söylemeliyim. Benim kazandığım en büyük ödül din, dil, ırk farkı gözetmeksizin kalplerini fethettiğim halklardır, bu bana yeter.” Saroyan’ın bu sözleri kitaptaki Ejma’nın Rüyası bölümünde yazarın Ejma ile yabancı ellerde karşılaşmasıyla birebir örtüşüyor kanımca.

Tam da burada Murathan Mungan’ın Unutmadık şiirinden dizelere kulak vermenin yeri geldi.

Yaralı bayramlar geçti / Mevsimler, bütün anlamlarıyla / Yüreğin koyu yerinde birikenler / Kendi takvimleriyle gelip geçtiler / Gelip geçti şehirler ve ölümler / Unutmadık / Topraktan çoban yıldızına değin / Her yer / Her şey / Mümkündü / Nazım kadar coşkulu / Aragon kadar aşık / Lorca kadar yaralıydık / Unutmadık / Orada bir coğrafya yağmalanıyor / Orada gazetelerin ofset baskısı / Orada yeniden yazıyorlar 835 satır / Ve umudunu kaybetmeyen şehirler / Gökyüzünün karanlık kefeniyle örttük / Yıldızların delik deşik ettiği ölümleriz / Adsız ölümleriz / Adları bir coğrafya ile yan yana yazılan / Gövdelerinizi unutmadık, unutmadık hiçbirinizi / Savaşlar ve pazarlar çağıydı / Aynı silahlardı kullandığımız / Aynı çarsılar aynı kandı / Sevgiye ve kurşuna açılmayan yüreklerden geçtik / Pusu yataklarından, dağılmış bahçelerden / Viran tarihten / Uykuları çevik, namlularını oğulları gibi seven / Çocuklar gibi kusup / Kırdaki gelincikler gibi gülümseyen / Müsademe çocuklarını gördük / Geçip gidiyorlardı / Tarihin en uzun gecesinden / Pazarlarda aynı kan / Aynı paranın değiş tokuşunda / Karanlık çarşılar / Aynı kanlı tarih her defasında / Bir biz kaldık bu kadar içindeyken hayatın / Ölüme yakın duran / Bir de on binlerin korosunda haykıran / İntifada intifada / İki güzelliğimiz vardı bizim / Ufkumuzdan inen / Ve bir daha geri dönmeyen iki güzelliğimiz / Birini kurşunlar, ötekini ofset baskılı resimler aldı / Otuz üç kursun sıkıldı her birimize / Kutuplar kadar uzak, baba ocağı kadar yakın / Doğunun gündüz ve gecelerinde / Otuz üç yıldız / Hala ışığını gönderiyor bize / Birkaç çakmaktaşı cebimde gezdirdiğim / Birkaç karanfil / Yol için ipek, uyku için maya / Kalbiniz için / Kara bir yemin gibi çırılçıplak / Kelimeler getirdim / Kaybolmuş yüzyılların vatanında / Ölümün erken takibe aldığı çocuklar / Dağlarda değilim sizinle birlik / Yalnızca mataranıza su vermeye geldim / Nazım kadar coşkulu / Aragon kadar aşık / Lorca kadar yaralı / Serap ile hakikat arası / Çağın aşamadığı uçurumlarda / Gider gelirim gider gelirim / Efsanelerin çeşitlendiği yol ağızlarındaki büyük kamaşma / Anda gizlenen zaman / Ateşin avesta dili / Bitkiler, otlar, kökler / Dağlanmış dil, narın rengi / On binlerin dönüştüğü uğuldarken / Doğunun yeni defteri / Topraktan çoban yıldızına değin / Her yer her şey karanlık bir pusuda / Yazının, tekerleğin, tarihin / İlk çocuklarından / Ey büyük Mezopotamya / İki bin yıllık gece / Dön geri bak / Kardeşlerim ölüyor kalbimin doğuşunda.

İncelemeyi Alain Badiou’nun, çalışmalarını “Dilbilimsel dönüşle Heidegger’in düşüncesinin bir sentezi,” olarak tasvir ettiği B. Cassin’in (yukarıda belirtmiştik Haydar Karataş’ın elem dolu soruyla aynı “Sahi nereye aittim?”) yakıcı sorusu ve ona verdiği kendi yanıtıyla bitirelim; “Öyleyse insan ne zaman evindedir? Yakınları, dili ve dilleriyle birlikte kabul edildiği zaman!”

M

Murat Taşçı

Kafes

Taksiden indiğinde saat sabahın beşiydi. Yorgun ve kirli hissediyordu. Omzundaki morluğu Kadir'in fark etmemesini umarak apartmana girdi. Asansör her zamanki gibi arızalıydı ve dördüncü kata çıkacak gücü kendinde bulamıyordu. Hangi kuş kafesine bu kadar yorgun kanat çırpıp diye geçirdi içinden. Birden lisede edebiyata olan ilgisi geldi aklına ama yüzündeki anlık gülümseme edebiyat hocasının katlanılmaz tacizlerini hatırlayınca solup gitti.

İşte buradaydı; perdeleri her daim kapalı, güneşin hiç uğramadığı dairenin kapısına boş gözlerle bakıyordu. Sanki bir şeyleri unutmuş hissiyle eli elbisesinin olmayan cebine gitti. Eğilip topuklu ayakkabılarını çıkarıp eline aldı; çıplak ayakları soğuk zemine değdiğinde içinde bir çaresizlik hissi patlak verdi. Yılgın bir şekilde kapıyı çaldı.

Sevdiği kadını pazarlayan bir pezeveng. Kıza tecavüz edenler tarafından öldürülüyor.

Kadir kendine has bir öfkeyle açtı kapıyı. Uykusuzluk ve öfkeden kan çanağına dönmüş gözlerle süzdü kadını ve kolundan tutup içeri çekti. Kapıyı kapatmasıyla kadına tokadı patlatması bir olmuştu. Öfkesi gece boyunca telefonuna cevap alamamasına değildi elbette. Öfkesi kendineydi aslında. Hangi adam âşık olduğu kadını pazarlardı ya da pazarladığı kadına âşık olurdu. Tüm bunlar yetmezmiş gibi her defasında karşılaştığı sessizlik ve o buz gibi bakışlar, içindeki şiddet arzusunu körüklüyordu.

Adam sırtını dönüp salona geçti. Bir sigara yaktı. Kadının sehpanın üzerine bıraktığı paraya dönüp bakmadı bile, yalnızca sesindeki mahcubiyeti saklamaya çalışarak "Kuşun yemini vermeyi unutma" dedi.

İki yıldır beraberler, bu süre içerisinde onu kandırıp evinden kopardığı ilk gün dışında hiç sevişmemişlerdi. İçinde büyüyen tiksintiyle kallavi bir küfür savurdu. Sırf evdeki sessizliği bir son bulur, hırçınlığı geçer diye ona parlak tüyleri olan bir kuş almıştı ama değişen hiçbir şey olmamıştı işte.

İşler her zaman yolunda gitmiyordu; zuladaki son parayla bir kalıp beyaz peynir, bir paket sigara ve en ucuzundan bir şişe şarap alabilmişlerdi. İşlerin kesat olmasının sebebi Kadir'in kadını her işe göndermek istememesinden kaynaklanıyordu.

Adamın yüzündeki çaresizlik ve kadının yüzündeki boş ifade sessizlikte birbirine çarpıp parçalanırken telefon çalmaya başladı. Arayan müşteriye. Verdiği adres bir zengin muhitiydi ve iyi para teklif ediyorlardı. Kadir hemen telefona sarılıp abonesi oldukları taksiciyi aradı.

Kadını göndermesinin üzerinden üç saat geçmişti. Eli telefona gidiyor ama arayamıyordu; içinde kötü bir his peyda oldu derken kapı çaldı. Koşar adım kapıyı açtı.

Karşısındaki manzara kelimelerle tarif edilebilecek bir şey değildi kuşkusuz. Dizleri üzerine çöktü ve ağlamaya başladı. Kadının bacaklarına sarıldı, çaresiz ve kötü bir adam nasıl ağlarsa öyle ağladı. Dizleri üzerinde doğruldu ve kadına ilk defa içten âşık bir adam gibi baktı. Bir pezevenk gibi değil, çaresiz bir adam gibi baktı. Hiçbir şey konuşulmamış, o an hiç kimse tarafından tasvir edilmemiş ve iki kişi arasında toprağa gidecek bir sır gibi toz olup gitmişti.

Hızlı adımlarla kadını gönderdiği eve yürümeye başladı. "Tecavüz etmiş itler!" diye sayıklıyordu. Kendini bir villanın önünde buldu, telefona sarılıp müşterisini aradı. Çocuk yaşta biri çıktı kapıdan, henüz yirmili yaşlardaydı; ardı sıra iki, üç, dört kişi daha. "Zengin züppeleri kıza hepiniz birden tecavüz mü ettiniz!" Bu bir soru değil tehdit gibi savruldu ağzından. "Evet" dedi içlerinden biri pişkin pişkin. Bir diğeri "Orospuya tecavüz mü olurmuş?" diye kükredi.

Kadir cebinden çıkardığı sustalıyla gençlerin arasına daldı. Her şey bir anda olup bitmişti. Bıçak nasıl olduysa gençlerden birinin eline geçmiş ve adamın midesine saplanmıştı.

Kadir karnını tutarak yere yığıldı. Sürünerek biraz ötedeki çöp tenekesine sırtını verdi. Soluk alış verişini kontrol etmeye çalışıyordu. Bu sırada gençler donup kalmış ne yapacaklarını bilemez bir halde birbirlerine bakıyorlardı. Adam gençlerden bir sigara istedi, gençlerden kendini bıçaklayan sigarayı Kadir'in ağzına tutuşturup yaktı.

Sigarasından derin bir nefes alıp elini yarasına bastırdı. Aklındaki son şey âşık olduğu kadındı.

Polisin çöp tenekesinin yanında cesedi fark etmesi ertesi günü bulmuş, incelemelerde Kadir'in evinde olaya dair hiçbir delil bulamamıştı; yalnızca boş bir kuş kafesi memurlardan birinin dikkatini çekmişti o kadar. Olay bir çırpıda ört bas edilmişti. Kimsesi olmayan bir pezevengi kim umursardı ki ya da kafesinden çıkmayı başarmış kayıp bir kuşu...

Handan Kılıç

İKİ TUTAM SAÇ: DERSİM'İN KAYIP KIZLARI

İnceleme

Analiz konumuz bu sefer bir belgesel. Yönetmen, Nezahat Gündoğan'ın üç yıllık bir çalışma sonunda çektiği filmi ilk gösteriminde 2010'da Ankara Film Festivali'nde seyrettim. Ve sanırım bugüne kadar izlediklerim arasında en çok etkilendiğim belgesel yapımlardan biri olduğunu söylemeliyim. Bu yazı için tekrar notlar alarak izlerken de gözyaşlarımı tutamadım. Burada acıları anlatılan, etnik köken ve mezhepleri bahane edilerek ötekileştirilmiş insanlardan değilim. Dersim'e de hiç gitmedim ama belleğim acının, zulmün ne olduğunu idrak edecek, maalesef her dönem değişen yapıyla ötekileştirmeyi ayakta kalma yolu olarak benimsemiş bu coğrafyayı çözecek kadar anı biriktirmiş olmalı ki, daha ilk izleyişte de salondaki insanlarla beraber gözyaşlarımı tutamamıştım.

Salonun tıklım tıklım olduğu, başında ve sonunda uzun alkışlarla kutlanan kaliteli bu belgeseli herkes izlemeli ki tarih kitaplarımızda geçmeyen gerçeklerden kısmen de olsa haberdar olalım ve bunu bir girizgah yapıp konuyu derinlemesine araştıralım, diye düşündüğüm için bu filmi yazmayı seçtim.

Işıl Özgentürk'ün 27 Kasım 2011 yılında Cumhuriyet Gazetesinde yazdığı köşeden alıntılarla konuya girmek istiyorum:

"Çok yıllar önce yaklaşık otuz yıl, Almanya'ya gitmiştim, orada yaşama tutunmaya çalışan insanlarımızla röportaj yapacaktım. Rastlantı bu ya, Nazi soykırımını belgelerle anlatan Horocoust belgeseli, Almanya'da ilk kez gösteriliyordu. Hangi Alman'ın kapısını çalıp belgeselden söz etsem, derin bir suskunlukla karşılaşıyordum. Adeta şok olmuşlardı, çünkü Alman okul kitaplarında şöyle bir geçiştirilen soykırım ilk kez bu denli yalansız, dolansız belgelerle gösteriliyor ve onlara geçmişini anlatıyordu.

Şimdi nereden o günlere döndüm, çünkü Türkiye Cumhuriyet tarihinin en karmaşık, en gizlenmeye çalışılan vakalarından biri, 1937-38 yıllarında Dersim’de yaşanan olaylar, beklenmedik bir biçimde konuşulmaya başlandı. Olayları çeşitli nedenlerle duymuş olanların bellekleri tazelendi ama ilk kez bu olayları duyan genç insanları ağır bir travma bekliyor. Anlatılan zulüm karşısında gerçekten insanın dayanması çok zor. Ama madem, konuşmaya başladık öyleyse sonuna kadar gidelim. Genelde devlete karşı bir isyanın bastırılması olarak bildiğimiz Dersim olaylarında yüzlerce acılı hikâye gömülü, bu hikâyelerden biri de “Dersim’in kayıp kızları.” Dersim’de yaşanan, isyan bastırma sırasında ailelerinden koparılıp ve özellikle subay ailelerinin yanına evlatlık olarak verilen pek çok kız çocuğu olduğu biliniyor. Bunlar bir daha ailelerini görmüyorlar, başka bir hayatı yaşamak zorunda kalıyorlar.”

1938’de Kürtler Dersim’den sürülürken rütbeli asker ailelerine verilen Kürt kızların saklı tarihini, onlardan ikisinin ağzından dinliyoruz. Annesinin kayıp evlatlarının saçından kestiği birer tutamı en değerli hazinesi gibi sardığı bezin içinde ölene kadar üzerinde taşıdığını, sonra da o gün kurtarabildiği kızına ablalarını bulmasını ve bunları saklamasını vasiyet ettiğini öğreniyoruz. Hala onun bu emanetini taşıyan, ablalarından bir daha haber alamamış kadının çektiği acıya gözlerindeki hüznün eşliğinde şahit oluyoruz. Huriye ninenin sözleri, o kızların geride bıraktığı ailelerin özlemini anlatmaya yetiyor: “Taş olsaydım erirdim, toprak oldum dayandım...”

Bu topraklarda sessizce yaşanmış, şahitlerinin her şeyi İlahi Adalet’e havale ettiği, kendi insanından umudunu kesip herkese içten içe küstüğü, hayata devam edecek güç bulmak için mağdurken önyargılarla daha fazla yaftalanmaktan korkarak kimliklerini sakladığı ya da buraları terk etmek zorunda kaldığı öyle çok hikaye gelmiş geçmiş, geçiyor ki biraz duyarlılık geliştirdiğimizde başımızı hangi tarafa çevireceğimizi şaşırıyoruz. Oysa artık her çağdaş toplumun başardığı o gerekli yüzleşmeleri yapıp hakları teslim etmeli değil miydik?

Ancak o zaman ülkenin çeşitli fırsatlarla aynı acıları çekmiş farklı kesimlerini anlayabilir, bir insan olarak fark ederek yaşadıklarını anlatabilirdik.

Böylece onların yüreklerine su serperken bir gün memnun olmadığımız bu düzen içinde çarkın ezdiği, diğerlerinin suskunlukla izlediklerinden olmamak için de, bireysel bazda üzerimize düşeni yapmış olurduk.

Bu belgeseli izlediğimden beri, umarım diğer acı çekenler de maruz bırakıldıkları halleri böyle güzel belgesellerle anlatabilir ve toplumumuz empati yeteneğini geliştirerek birbirini anlama noktasına bir an önce ulaşır diye dilekte bulunuyorum. Çünkü bu tek başına başarılmaz. Zalime direnebilir, açık kaynaklardan çektiklerinizi her yolla anlatabilirsiniz ama duymak istemeyen kadar kötü sağırların çoklukta olduğu diyarda sesiniz yankılanıp karşılık bulmadan size döner. Ve kendinizi bir çölün ortasında susuz, araçsız, yalnız, korumasız hissedersiniz. Bundan derin acı yoktur. İşte o vakit insan tek şey ister, bu çaresizlikten kurtulmayacaksa, ölmeyi.

Geçen yıl seksenli yaşlarında vefat eden Huriye Nine, sekiz yaşlarında iken yaşanan olayda yavaş yürüyüp ailesi ile beraber ormanda saklanamadığı için askerlerce yakalanıyor. İlk iş olarak bütün saçlarının makine ile sıfıra vurulduğunu, banyoda yıkandıktan sonra ayak ölçülerinin alındığını söylüyor. Sonra buruşmuş yüzünü ekşiterek başına şapka takılıp kısa elbiseler giydirildiğini anlatırken yöresinden koparılıp zorla asimile edilişindeki ilk taşların böyle döşendiğini acıyla anımsıyor. Ardından üç gün üç gece askerlerle beraber trenle Samsun'a götürüldüğünü, onların kendisiyle ilgilendiğini, yanağından makas alışı olarak gösterdiği dokunuşlarını anlatırken yetmiş yıl sonra nefessiz kalıp derin bir iç çekişle "Nasıl dayanmışım?" diyerek susuyor.

Samsun'da asker bir aileye hizmet etmesi için verildiğini, evin kızları okula giderken onun da madem toprağından koparılarak, kıyafetleri, saçı başı değiştirilerek onlar gibi çağdaşlaşması gerektiği vurgulanınca okula da gönderilmesi gerektiğini düşünerek çok yalvarıyor paşaya ama sen biraz daha büyü seni Kuran okuluna göndereceğim cevabını alıyor. Azmedip evdeki kitaplardan kendi çabasıyla okuma yazma öğrenirken ev işlerini de ihmal etmediğini söylüyor. Sen kendi yediğin tabakları bizimkine karıştırma diyerek sürekli baskı kuran, canını yakan, kötü bir hanıma denk geldiği için on beş yaşlarında iken üç gün oruç tutup Hızır'dan ya yardım et ya canımı al diye dilekte bulunuyor. Çaresizlik gencecik bir çocuğa ölüm istetiyor.

Dünyada, o uçsuz bucaksız çölde kimsesizsiniz. Yanında yaşadığınız aile güya sizden sorumlu ve siz öz ailesinin akıbetini bilmeyen bir sürgün, tutsak bir çocukken evin reisi yüksek rütbeli bir subay.Yine de yılmıyor ve hanımın baskılarından bunalıp evden kaçıyor. Polise sığınıyor ve onlar da aileye iade etmek isteyince beni öldürün oraya götürmeyin diyerek öyle ağlıyor ki memur insafa gelip o bölgenin en zengini, şeker fabrikasının sahibinin evine hizmet etmesi için gönderiyor. Yeni serpilmiş güzel bir kızken verildiği bu yerde evin hanımı saçlarını tarayıp salmasına bile müsaade etmiyor, bu sefer kıskandığı için baskı yapmaya başlıyor. Beyefendi ise tek olarak yakaladığı her yerde öpüp kucağına oturtup taciz ediyor. Yani çile tespихinin tanelerine her gün bir yenisi ekleniyor Huriye'nin.

Bugünden bakınca hepsi insanın hayatını alt üst edecek, bir ömür terapi alınarak düzelme şansının belki yakalanabileceği ayrı ayrı çocukluk travmasını bir ömre sığdıran bu insanların belgeselin çekimiyle bile mutlu olduklarını görüyoruz. İlk gösterime yönetmenle beraber konuk olan acılı kadınların dileği hala ailelerinden kimseye ulaşamamış Dersim'in kayıp kızlarının da ölmeden bir akrabaya, hasreti hiç dinmeyen kardeşe, koparıldıkları memleket topraklarını görerek ait olma hissi ile tanışmaları ve bu büyük ihtiyacın mutluluğunu yaşamaları.

Keşke hepimiz etrafımıza daha duyarlı olsak ve insanlarla yollarımızın kesiştiği kısa anlarda verdiği tepkilerle yargılamak yerine buzdağının su altında kalan kısmında, bilinç dışında ve kollektif bellekte nice acılar yaşadıklarını fark etsek. Çünkü sadece fark etmek bile büyük adımdır...

Hele bu günlerde bir garip kutuplaşma ile herkesin üst kimliklere takılıp birbirini dinlemeye gerek bile görmeyerek ciddi yarılmanın yaşandığı zor zamanlarda (niyeyse kolay zamanlar bir türlü uğramıyor buralara) "İnsan" ortak paydası üzerinden bir anlayış geliştirmek gerekli ki, her şey için geç olmasın.

Her gün bir başka zulüm, katliam, cinayet, tecavüze kurban gitmesin insanımız. Böyle yapımların çoğalması ve insanımızın orada ne olmuş diyerek yazılan yazılara, çekilen filmlere dönüp bakması dileğiyle...

Bu konuda yazılmış Sema Kaygusuz'un benzer acıların taşıyıcısı ninesini anlattığı "Yüzünde Bir Yer" adlı romanı da var. Bu kitapla ilgilibir söyleşide "Kurban dilinin manası dünyanın en ahlaksız sorusuna kapı açar. 'Peki bu neden oldu?' 'Çünkü, çünkü, çünkü...' 'Çünkü' diye açıklamaya başlar ve çok ahlaksız bir tartışmanın içinde bulursunuz kendinizi" diyor.

Bu nokta çok önemli. Ortada bir haksızlık varsa hukuka, insana, demokrasiye inandığını iddia eden herkes tırnak içinde "Kendinden görmediği, ötekileştirilmiş" diğer insanlara yapılanları görebilmeli, yanlış olduğunu söyleyebilmeli, "Oh, iyi oldu, onlar da şunu yapmıştı" gibi nedenler sıralayarak ileride daha büyük sorunlara yol açacak kurban dilini pekiştirmemelidir. Sonuçta herkes ayrı bir bireydir, kimse, anasının, babasının günahı, birkaç had bilmezsin yanlışlığı üzerinden bireyselliği yok sayılarak, suç olarak nitelendirilen eylemlere kişisel katkısı tartışılmadan topluca mahkum edilmemelidir.

Hele de katledilmek, sistematik işkenceye tabi tutulmak, tecavüz, yaşam hakkının elinden alınması, yaşam sevincinin bitirilerek sözde yaşayan, özde ölü haline getirilmiş insanların çoğaltılması kabul edilemez. Bu anlayış geliştirilip insana, büyük acılara, kitlesel haksızlıklara karşı evrensel değerlerle bakıp herkese eşit mesafede durabilmeyi başarırsa insan, kendine karşı dürüst olabilir. Ancak bu seviyede insanlığı hisseden "Olgun"luğa yaklaşır, başını yastığa koyduğunda vicdanını ahlaksız "Çünkü"ler, aklını ve kalbini saf dışı bırakan acımasız gerekçelerle ya da buna yardım edecek maddelerle uyuşturmadan rahatça uykuya teslim olur.

En sevmediğimizin hakkını koruduğumuzda sistemin çalışmasını sağlayarak herkesin kendi hakkını kendi almasının yaratacağı kaostan kurtulmuş oluruz.

Hukuk mekanizması bunun için vardır. Ama aslında bu toplumsal ahlakın gereğidir. Maalesef toplum olarak bu açıdan son derece kötü sınavlar verdik, veriyoruz. Ahlaksızlığın öyle bir boyutu ki bu, çoğu yenilir yutulur cinsten olmayan haksızlığı, aman bizimkilere dokunmadılar ya anlayışıyla duymazdan, görmezden geliyoruz. Eğri oturup doğru konuşalım: Kendi mahallesinden birine dokunulduğunda verdiği bireysel tepkiyi, çabayı yalnız bırakılmış, ötekileştirilmiş bir diğer mağdur için göstermedikçe herkes ikiyüzlüdür. Bu nedenle bu topraklarda bir sağdan bir soldan asılır, başı kapalılarından plazadan atılan çaresizine, üzerine beton dökülenden tacizcileri salındığı için intihara sürüklenene kadar bütün kadınlar, çocuklar, hayvanlar yok edilir. Öldürülmüş bir kadının ardından onun mahremine girilir, bir mevtanın hak ettiği saygıyı hiçe sayıp gece dışarıda olması, alkol alması, aşık olması tartışılarak yok edici arketipinin görünür hali olan eril dilin yaşamasına gizlice destek verilir. Ama bu arada sosyal medyada profiller karartılıp hikayede suya sabuna dokunmayan paylaşımlarla hala ölmemişse içerden dürten vicdanın gazı alınır.

Maalesef meslek yaşamımda bu tarz çok olayla karşılaştım. Ne olursa olsun kadının haksız olduğuna kafadan inanmış eril bir karar verici kitlenin tartışmalarını izledim. Bu nedenle mevtaya saygı yazarken bile acı acı güldüm. Birhan Keskin'in Penguen şiirini hatırlayıp "Biz bu dünya üzerinde yürüyemiyoruz bile" diye mırıldandım.

Bu çağda, kişisel verilerimiz kurumlarca her yere saçılmışken, şantaj yapılan bir kadının feryatla başvurduğu makamda ve akabinde yapılan yargılamada, suçun unsurları amiyane tabirle kabak gibi ortadayken, ceza vermeden önce, kadının telefon numarası adamda ne arıyormuş diye soranlar gördüm. Bunlara karşı dursak da sonucun değişmediğini görünce "Dilerim senin karının da başına gelir" diyerek ah eden kadınların, yine bir kadının canının yanması üzerinden içini soğutmaya çalıştığına şahit oldum.

Bu yüzden bir şeylerin bizim canımızı yakmadan değişmesini istiyorsak canı yanan insanları göreceğiz, acılarını dinleyecek, haklarına beraber sahip çıkacağız. Yoksa, yok olacağız.

Işıl Özgentürk de yazısını şöyle bitiriyor: "Bu filmi izleyen gencecik bir çocuğun feryadını da buraya almak istiyorum. Bu travmayı nasıl atlatacağız hiç bilmiyorum: O anlattıkça ben ağladım. Ben ağladıkça o anlattı. Meğer ne dramlar yaşanmış bu ülkede. Meğer ne çok şey bilmiyormuşuz biz. Meğer ne çok şeyler gizlenmiş hepimizden. Tanıdığımızı sandığımız insanlar meğer tanımadığımız, bilmediğimiz insanlarmış! Doğduğum büyüdüğüm yerde, Adıyaman'ın Kâhta ilçesinde, "Fato Paşa" veya "Fatma Abla" diye bildiğimiz o koca çınar meğer ne çok badirelerden geçmiş de haberimiz yokmuş!" O gün aynı yazıda bu filmin televizyonlarda ve mecliste seyrettirilmesi gerektiğini de ifade ediyor. Ama bugün, on yıl sonra geldiğimiz yer, bir ileri iki geri şeklinde devam eden demokratikleşme sürecimize dair çok şey söylüyor.

Travmaların iyileştirilmesi yerine kara toprak her gün daha derin acıları yutuyor, insanları ile birlikte. Geride kalanlar da hala bu belgeselin anlatıcıları gibi "Toprak oldum dayandım" diyerek adına yaşamak denen uğraşın takipçisi, beden emanetinin taşıyıcısı oluyor. Toprak, güneşe, yağmura, vicdan sahibi insanlara hasret, günün ve geçmişin travmaları ile yüzleşmiş çocukların ellerindeki güzel günleri düşünüyor.

İ

Hicret Birik SALVADOR'UN MODELİ

Gece yarısı yere bir şey düştü ve yuvarlandı. Kalktım. Saat 03:19'du. Kafamı iki avcumun arasına aldım, gözlerimi kapattım. Arsız bir kahkaha sesiyle irkildim. Kalbim pinpon topu gibi kaburgalarımın çarpıp geri dönüyordu. Karşımda durmuş fırça darbeleriyle hayatımı çiziyordu. Duvardaki saat erimeye başlamıştı. Odanın ortasında bir sinek vızıldıyordu. Dışarıda, sabah olunca kahkaha seslerine karışacak olan dalgalar, kimse yokken kendilerini sahile vurup paramparça ediyorlardı. Ayağıma bir karınca tırmandı. Başparmağımda küçük bir kaşıntı duydum. Karınca devam etti, ardından diğerleri. Tek tek tırmandıklarını ve vücudumu nasıl sardıklarını seyrettim. Yere bir şey düşüp yuvarlandı. Duvardaki saatten bir parçaydı. Dönüp karıncaları seyretmeye devam ettim. Sahile doğru döne döne ilerliyordum. Salvador kahkaha atmaya devam ediyordu. Kulağımda kudretli sesi:

-Sen ey şişe! Mesajımı aldın, öyleyse iletmek için parçalan.

Ayhan Ün

Hayal Gücünün Tasfiyesi Çağında

Deneme

“Hayal gücü bizi genellikle asla olmayan dünyalara götürür. Ama onsuz hiçbir yere gitmiyoruz.”

“Hayal gücü bizi genellikle asla olmayan dünyalara götürür. Ama onsuz hiçbir yere gitmiyoruz.”

Çıkarları ve tasarılarıyla soluk alabilen o düzen koyuculara tıpkı herkesi yaptıkları gibi hayalcileri de dost düşman olarak kategorize etmesine müsaade etmeliyiz belki de. Neticede bu gibi pek de üzerinde durulmaması gereken yaşam formlarının da anlam yüklediklerini kimsecikler inkâr edemez. Bu gibi formlar (hastalıklı bir hücreye benzetmek belki daha yerinde olurdu) aydınlar için birer çalışma fırsatı doğurmaktadır.

Kavramlara anlamlarını bahşeden o kendince kurnaz vasatlık, yarattığı olgunun yine kendisinin en kudretli karşıtı olduğunu tahayyül edebilecek birikime sahip değildir, olamayacaktır asla. Aşılan mekanikliğin beraberinde getirdiği o durağanlık bir yere kadar amacına ulaşabilmiştir, kuşku götürmez bir gerçektir bu ancak yine o mekanikliği zorla insan doğasına monte eden ahlâksız kudret şunu göz ardı etmiştir: İnsan unutan bir canlıdır ve mekanikliği olduğu gibi tüm yapaylığı yerinden edecek, hayal gücünü besleyebilecek yegâne unsur, unutmaya dayalı düşüncedir.

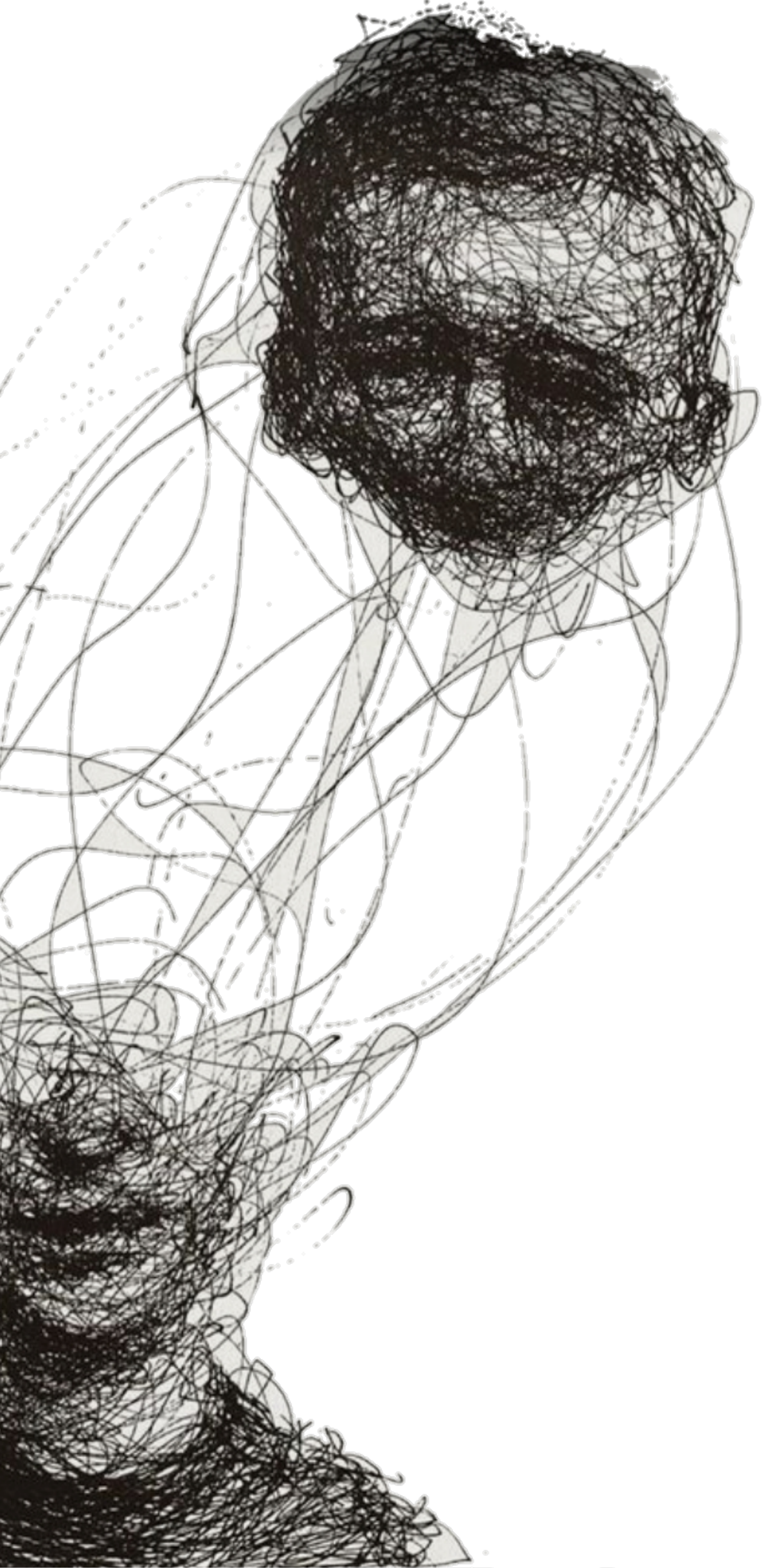
İradesi elinden alınmış insanın zihnini meşgul eden, genlerine dek işleyen o keskin, yıkıcı hakikat yaşamın her evresinde sapasağlam yerinde duruyordur. Zihinleri yara izleriyle bezeli benliklerin yapay oyunlara dâhil olmasıysa hiç de değiştirmeyecektir bu kavramın rengini. Öte yandan oyunun iyiden iyiye bir parçası olmuş daha zayıf ve aç benlikler çok öncesinden düşmüştür o mekanikliğin tasa kusan pençesine:

öngörüler dünyasında gidip gelir zihin, menfaat ile zarar arasında sıkışıp kalmıştır tek renk hayatları.

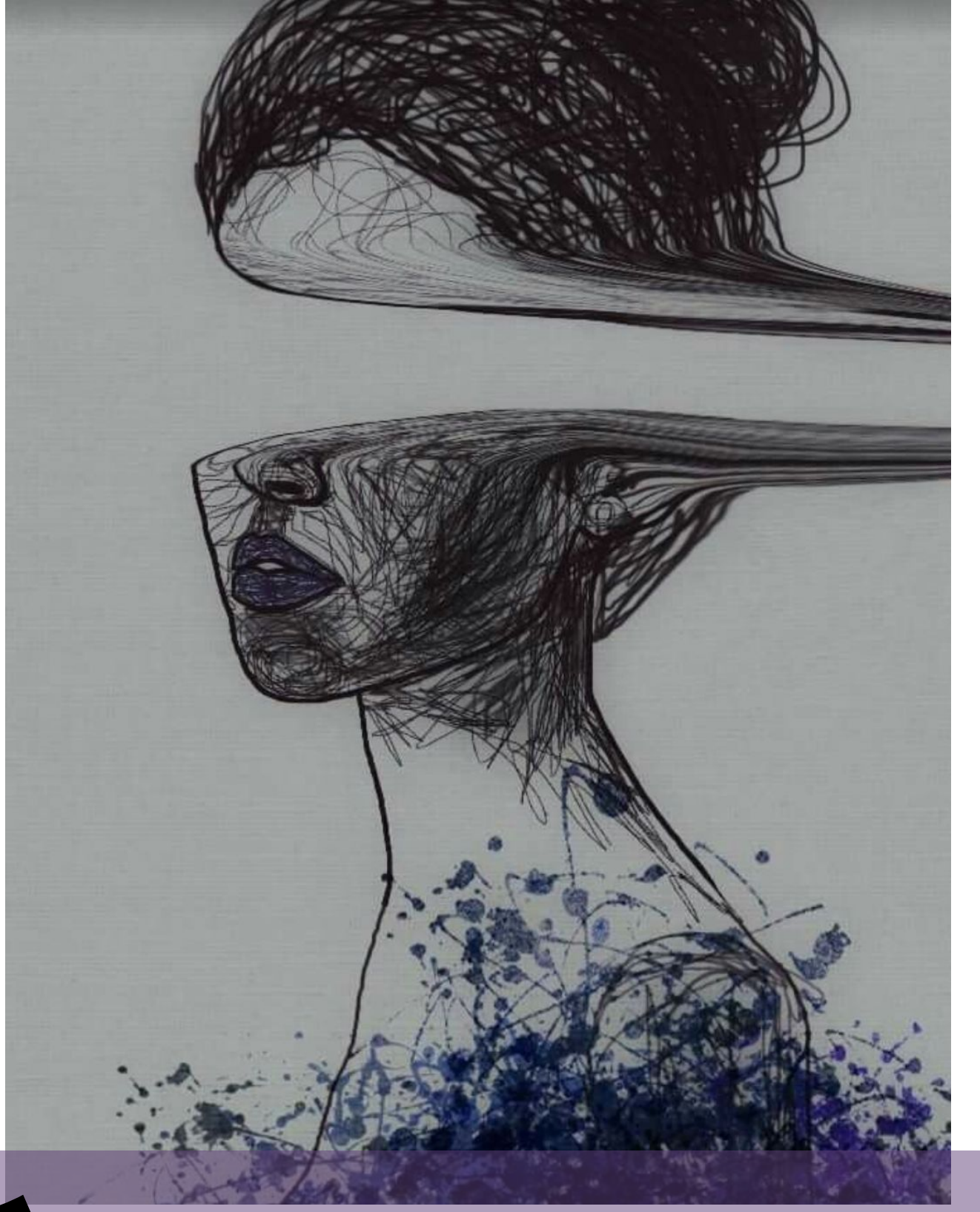
Mutlak gücün kimi sınırı aşmış yaşam formlarını oyun dışına itmesiye adeta bir mesajdır artık. Doğru yoldan sapanları bekleyen acımasız son. Oysa sınırı düşünmek sınırı aşmakla aynı şey midir (Hegel), bunu kestirebilecek yetenekten yoksundur mekanik kudret.

Hayal gücünün her tür göz alıcı gelişimin kaynağında yattığını ileri sürmenin tepki doğurmayacağını bildiğimiz halde yine bu gücün yıkıcı – bilinçli veya bilinçsiz– dünya görüşünün varlığı kuşkusuz açgözlülüğün belirtisidir.

Bugün hayal gücüne kadar kısıtlamayı görev edinmiş kimi sözüm ona soyut mercilerin ne gibi çıkarlar uğruna çaba sarf ettiklerini anlamak için bir Albert olmaya gerek yoktur. İnsanı öteki canlılardan ayıran bir başka unsurdur hayal gücü ve bu yetinin el yapımı bazı kurallar öne sürülerek, yine kimi kusurlu zihinlerce sabote edilmesi girişimi, mekanikliğin uzattığı yapay kesici aletten başka bir şey değildir. Doğa kanunlarını temel alarak kurulmuş bir hayalin ne ölçüde özgür olabileceğini irdelemek gibi yönelimlerin bile çok uzağındayız hâlen: öykü, roman veya hikâyeyi kimi kurallara bağlayıp ticari bir forma evirmektir artık ortak tasa. Kurgu, hayal ve sınırları düşünüp geçmenin bu denli ehemmiyetsiz olan bir alanda ipliği pazara çıkmış nice eserlerle karşılaşyoruz. Ne var ki ipi görebilmek artık ne mümkün; körelmiştir artık gözler... Bir pozitivistin sorgusuz sualsiz, bilimsel bir makaleyi dayanak sayıp her tür varsayımı kabullenmesi gibi bir eğilimde artık hayalci. Denizler altında 20.000 fersahla başladığımız serüvenin çok uzağındayız Jules Verne.

U

Umut Kaygısız

Sekiz Gibi

Birini öldürmenin en güzel tarafı, ona bunu hiç hissettirmeden, en alakasız biçimde yaklaşmaktı Annıla için. İlla ki tanışıyorlardı kurbanlarıyla. Yani tanıdıkları arasından birisini seçip öldürmektense hayatında ilk defa gördüğünü birini gözüne kestirmek tam da ona uygun bir şeydi. Böylece kurbanla arasında ilk dakikadan itibaren yapay bir duygusallık kuruluyordu. “Tıpkı bir aslanın savanda karşısına çıkan antilop sürüsü içerisinde en zayıf ve en kolay avlanılabilir olan şıp diye bulması gibi” derdi yaşadıklarını kendi kendine tarif etmeye kalkışırken. Ve sonra cevabının beğenilmesini veya alkışlanmasını beklemeden yıkılır giderdi aynanın karşısından.

Kendisine tecavüz eden adamları öldürdükten sonra birlikte olduğu erkekleri öldürmeye başlayan bir kadın.

“Çay içer misin? Ya da kahve?” Aniden sorulmuş ve samimiyetin dozunu arttırmaya yelken açmış bu sorunun karşısında şaşırıp adamın bir şey söylemesine fırsat vermeden devam etmişti: “Çok ani oldu, pardon. Sanırım bu soruyu senin sorman gerekiyordu, rol çaldım senden.” Güzel kadın kıs kıs gülerken dudaklarının arasına sıkıştırdığı işaret parmağını ısırıyordu hafiften. Adam ne bilsin Annıla’yı? “Hiç olur mu öyle şey? İyi yaptınız. Tabi ki kahve içelim. Zamanınız varsa oturalım bir yerlerde” demiş ve marketin önünde duran arabasını göstermişti. “Yok bir yere gitmeyelim. Sevmiyorum kalabalığı ben” diye karşılık vermişti Annıla kaşlarını yukarı doğru oynatarak. Tıpkı adamın yaptığı gibi işaret parmağını kullandı ileri noktaları gösterebilmek için. “Evim çok yakın buraya. Ben size kahve yaparım.”

Bundan sonrası çok klasik olabilirdi. Yani hikâyenin anlatıcısı adam olsaydı şayet, eve gidip kahve falan içmeden direkt sevişirlerdi. Yok, Annıla bu hikâyeyi tamamlama rolünü üstlenseydi, kahvenin içerisine muhakkak zehir katar, sonra da cesedi parçalara ayırıp toprak saksılarının içine itinayla gömerdi.

Ama bu ihtimallerin hiçbirisinin gerçekleşmeyişinin tek sebebi olarak, adama biraz zekâ yüklemesi yapmayı uygun buluyorum.

Arabaya bindiklerinde direksiyon başına geçen adam aniden iki eliyle birden yüzünü kapatmıştı. “Kahretsin ya! Nasıl düşünemedim bunu?” Bu sefer Annila şaşırılmıştı. “Ne oldu ki?” Adam gözlerini marketin kapısına saplamıştı. “İşte tam orada. Kamera var. Çekti bizi, kahretsin.” Annila kafasını uzatıp dikkatlice bakmıştı adamın gösterdiği noktaya. “Ne kamerası? Bir şey yok, göremiyorum ben. Hem ne olmuş ki kamera varsa?” On beş dakika evvel markette tanıştığı bu güzel kadının kendisini rahatça evine çağırmasından huylanan adam, aldığı akıllıca tedbiri belli etmeyecekti tabi ki. Minik yalanı dilinin ucunda ufalarken oldukça ciddi gözüküyordu: “Buranın işlerini biz yapmıştık, oradan biliyorum. Dışarıyı farklı açılardan çeken kameralar var. Ve şimdi ikimiz de görüntülere girdik birlikte.” Annila’nın keyfi kaçmıştı. Planlarının suya düştüğünü belli etmeden, sadece vakit kazanabilmek için sormuştu: “Ne olmuş ki? Ne var bunda?”

Adam gülümsedi ve çapkınlıktan tavan yapan hormonlarını iyice gözle görünür hale soktu. “Ben evliyim. Belki siz de öyleyseniz... Hayat bu işte. Ne bileyim? Görüntülerin kayıtlı olması tedirgin edici.” Sahte bir kahkahanın bulunduğu yüksekliğe çok az şey çıkabilirdi. Tam da bunu haklı çıkaracak biçimde gülmüştü Annila. “Bu mu sorun? Beni eve bıraktınız centilmen bir erkek olarak. Sonra da gittiniz. Zaten kahve içelim dedim. Yorgunluk kahvesi sadece. Yanlış anlaşılmasın. Ne var bunda?”

İtiraz etmeyen adam, halinden oldukça memnundu. Annila’nın yol tarifine uyararak lüks bir siteye gitti. Kapının önünde durdu ve “Şimdi kahve içecek miyiz? Yoksa ben centilmen bir bey olarak, seni evine bırakmanın mutluluğuyla mı yetineceğim? Ne dersin?” diye sordu. Bir şey söylemeden arabadan inen güzel kadın, adamın merak dolu bakışlarından sonsuz keyif alıyor gibiydi. Eğildi, aralık duran camdan gülümseyerek baktı adamın yüzüne. “Evimi öğrendiniz artık. Bu gece atlar gelirsiniz. Rahat rahat kahve içeriz. Olmaz mı?”

Adam ne yapıp edip o gece muhakkak Annila’nın evine gelecekti. Çünkü o da, bir sürü hemcinsi gibi eşini aldatmayı affedilebilir bir yaramazlık olarak görüyordu. Eline geçen ilk fırsata korku ve endişeyle yaklaşması birazcık zeki olduğu içindi sadece. Ama bu zekânın da sızlayan bir vicdan veya kararsızlık içerisinde kalan bir yürekle alakası yoktu. Tıpkı Annila’nın hayatını mahveden diğer erkekler gibiydi o da. Yani adamı birkaç saat sonra öldüreceği için, onun karısından kocaman bir teşekkür bekliyordu Annila. “Olur. Çok iyi olur hem de. Sekiz gibi sendeyim” demişti adam ve sekizi bir dakika bile geçmesini beklememişti o akşam.

Annila kendisine tecavüz eden evli üç erkeği hiç iz bırakmadan öldürdüğü gibi, daha nicelerini de aynı sonla buluşturmaya devam ediyordu. Düşünsel intikamları, beyaz kâğıtların üzerinde cezasızdı ve o, hiç mi hiç yakalanmıyordu. “Tekrar katil oldum” dedi ve gülümsedi. Sonra biten hikâyesine bir başlık atıp bilgisayarını kapattı: “Sekiz gibi.” Yarası hafiflemese bile, içi biraz daha rahattı şimdi.

Önümde bir et parçası uykusuzluğum
“Açsın” diyerek başımı uyuşturmakta.
Etrafımda fırıl fırıl koşturmakta,
İstirap çeken köle gibi sonsuzluğum.

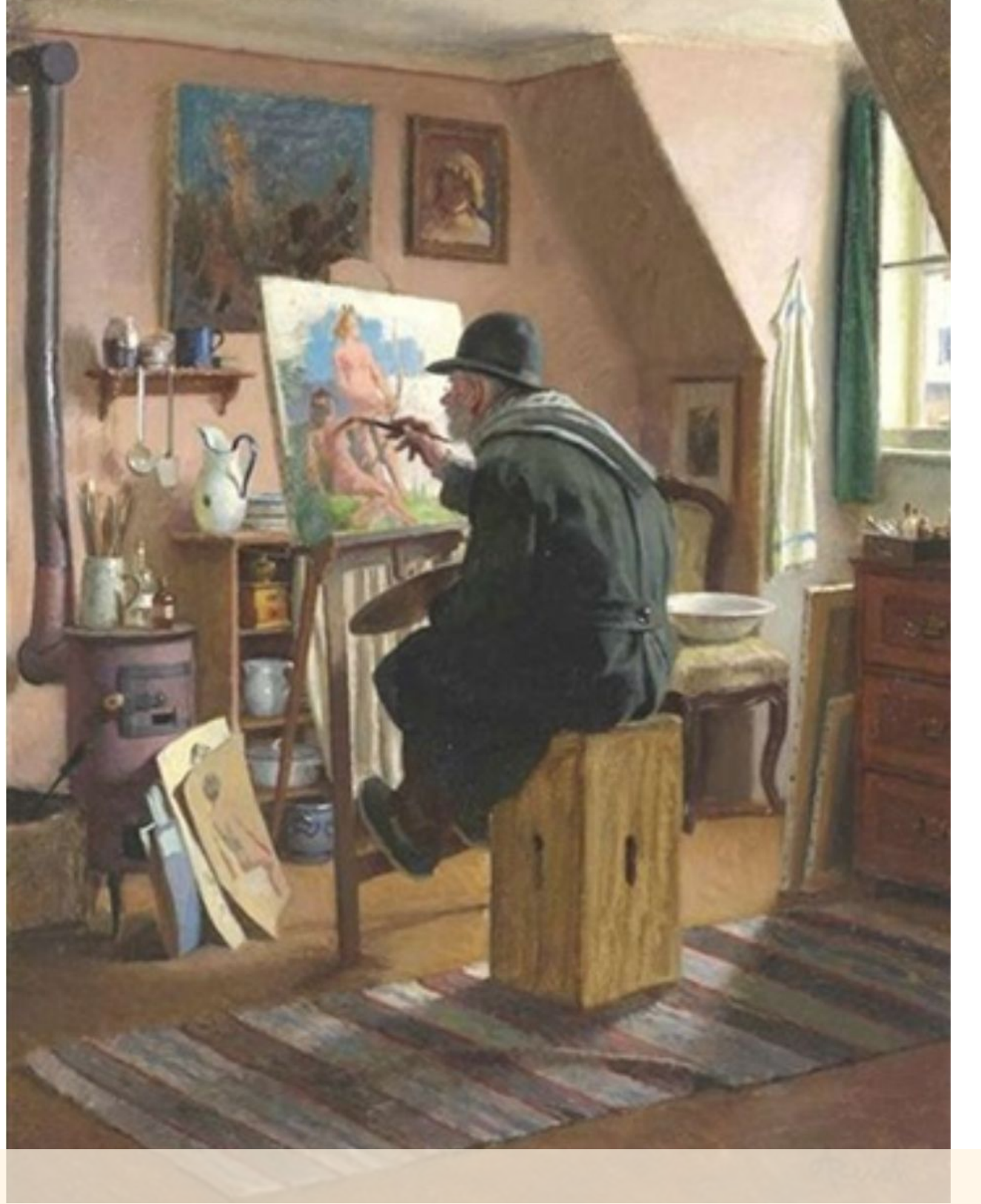
Dev fırtınaların atasıdır soluğum;
Evleri ve ağaçları tutuşturmakta.
Sanki denizlerin kabrinde oturmakta,
Ciğerleri suyla kaplı korkusuzluğum.

Gördüm gökyüzünün beyaz damarlarını,
Attım, yazgılarımın bütün zarlarını;
Yok mu hiç falımı okuyacak büyücü?

Geçtiğim tüm yollar, kilitli birer kapı,
Gecelerim kaskatı, kulağım sapsarı
Kesilir, dinlerken şeytanın türküsünü.

ƒ

Emre Ergel

Ressam Komşum

Bazı insanlarla ilişkimizde çember yahut deforme elipsi andıran tuhaf bir geometrik şekil oluşur yaşarken göremediğimiz. Başladığımız noktaya döneriz, tanışmadan önceki noktaya. Birisinden önce evcil hayvanı ile tanıştıyorsanız çember hiçbir zaman kapanmaz. Bu da benim batıl inancım.

Ressam komşumuz Nurhan Teyze'den önce kedisi Karamuk'la tanıştım. Yaz sıcağında, kocam evden eve nakliye şirketinin sigortasız çalıştırdığı Suriyeli işçilerine işaret diliyle talimatlar yağdırırken gördüm kapa aralığında. Dik kuyruğu, üç renkli uzun tüyleri, profilden görmeme izin verdiği silüetiyle belli ki hem beni kolluyor hem de evine bağlılığını ilan ediyordu. Sevmek için yaklaştığımda boynundaki künyesini şangırdatarak kayboldu. Bir anda kapıda saten robdöşambri ile belirdi. Bir elinde, ucunda bordo renk topağıyla fırçası, diğer elinde siyah renk paleti, karşı karşıya kalıverdik. Küt, dalgalı kesilmiş açık kumral saçlarını savurdu, muhacir mavisini gözlerini hafif kısarak baktı:

“ Hoş geldiniz. Halimin kusuruna bakma canım, bir şeye ihtiyacınız olursa sakın çekinmeyin. ”

Sesi de gözleri kadar huzur veriyordu insana. İşte böyle başladı ressam komşumla tanışıklığımız. İzmir'i bırakıp İstanbul'a taşınmak zorunda kalmıştık. Kocamın iş konusundaki ona göre şanssızlığı, bana göre sebatsızlığı ve asiliği, otuz beş buçuk yıldır hiç çıkmadığım otuz beş buçuk plakalı Karşıyaka'mdan, bizi İstanbul'un eskiden dutluk olan semtine savurmuştu. Bir hafta sonu onun üzerinde kiralık ev baktıktan sonra burada karada kalmıştık. Gayrettepe'den Beşiktaş sahiline bakan, açık havalarda Sarayburnu ve Prens Adaları'nın görülebildiği bu kartal yuvası, bırakıp geldiğim Ege'nin sancısını bir nebze olsun hafifletecekti belki.

Kocam İstanbul'da iş buldu diye sevinirken yeni şirketi onu işe giriş sözleşmesinde dikkat etmeden imzaladığı bir maddeye dayandırarak sık sık Anadolu'ya göndermeye başladı. Sonra da geçici bir süreliğine, on ay kadar Mersin'e tayin etti.

İzmir'de sekiz yıldır severek çalıştığım işimi bırakıp İstanbul'a işsiz olarak gelmişim. Burak ancak ayda bir İstanbul'a gelebiliyordu. İşsiz, eşsiz tanımadığım bu koca şehirde yapayalnızdım. Yalnızlığımla hiç kavgam olmamıştı fakat bu benim seçtiğim, koşullarını benim oluşturduğum bir yalnızlık olduğu süre geçerliydi. Bu seferki hayatın bana dışardan attığı bir omuzdu. Yasım hala sürüyordu. Evlilik tarihi diye aldığım günün babamı kaybedeceğim gün olacağını bilmiyordum üç yıl önce. Babasını kaybetmiş, iki ay sonra içi kan ağlayarak evlenmiş, işte dikiş tutturamayan kocasının arkasından İstanbul'a savrulmuş, yetmezmiş gibi bir de düşük yapmış genç bir kadındım.

Bir iki kahve oturması hızla yakınlaşmamızı sağladı. Kahvaltıdan sonra spor ayakkabılarımı çekip kapıda hazır bekliyordum komşumu. Yıllardır okuduğum, film ve dizilerde izlediğim İstanbul'u keşfe çıkarıyordu beni Nurhan Teyze hemen her gün. Güzergahları genellikle o saptıyordu. Hem bilgisizliğim belli olmasın diye hem de hevesini kırmamak için sesimi çıkamıyordum. Balat sırtlarında, Kuzguncuk yokuşunda, Eminönü işportacılarında, Karaköy'ün boş hanlarında, Pera'nın dar sokaklarında, Kadıköy'ün pazarında, Beykoz sahilinde dura dinlene günlerce yürüdük beraber. En çok da Emirgan'daki Çınaraltı'nı seviyordu Nurhan Teyze. Avrupa Yakası'ndaysak orada bir çay içip Gayrettepe'ye dönmekten neden bu kadar keyif aldığını anlayamıyordum. Ahşap, eski İstanbul evlerine ayrı bir düşkünlüğü vardı. Cumbalı evlere durup uzun uzun baktıktan sonra yaklaşıp ahşaplarını okşardı, koklardı. Yürürken mutlaka geçtiğimiz sokakta kocasıyla yaşadığı bir anısını anlatıyordu. Sadece Nurhan Teyze'nin geçmişini değil İstanbul'un da kırklı, ellili yıllarını öğreniyordum. Rejans'daki yemekli baloları, Hilton'un çatı katındaki cazlı kokteylleri, Tatavla'nın Rum tavernalarında sirtaki halaylarını, Markiz'de veya Lebon'da yenen tatlıdan sonra Cuma akşamları Melek, Alkazar veya Elhamra'da peş peşe izlenen iki filmi.

Emirgan'da, bin yıllık çınarın rüzgardan hışırdayan dallarının altında anlatmaya başladı Celal Amca ile nasıl tanıştığını. Sanki konuşmuyordu da çeyizlik sandığından iğne oyalı bohçasını açıyordu önüme. O konuşurken, bu yaşta ojeyi tırnak etine taşırmadan nasıl sürebildiğini merak ediyordum.

“ Ben o zaman İngiliz Konsolosluğu'nda sekreter olarak çalışıyordum. Elli sekiz senesiydi. Başkonsolosa bir dosyayı iletmek için Pera Palas'a gittiğimde ilk kez gördüm onu. Çok yakışıklıydı. Görür görmez etkilendim. Otel'den çıkıp tekrar konsolosluğa uğrayıp eve dönecektim. Peşimden gelmiş. Tam giriş kapısında bana koca bir gül demeti uzattı. “

“ Hiçbir şey söylemeden mi? “

“ Evet, hiçbir şey söylemeden, sadece gülümseyerek. Sonra ben eşyalarımı toplayıp çıkıncaya kadar dışarda beklemiş. Tünel'den tramvaya bindik. O zamanlar elektrik kabloları çok iptidaiydi. O kargacık burgacık tellerin arasından takılmadan nasıl ilerlediğini hiç anlayamazdım tramvayın. “ Yaşlılara özgü sesinin debisini kontrol edemedi attığı kahkahalardan birini ekledi cümlesine.

“ Elektrikler kesildiğinde, ayaktaki yolculular sanki çarpışan arabalar gibi sağa sola savrulurdu. O gün ne olduysa Harbiye’ye gelinceye kadar çok sık oldu. Meğer Celal, bana çaktırmadan vatmana bahşış vermiş. Tramvay her sarsılarak istop ettiğinde ben kendimi Celal’in üstünde buluyordum. İlk bir ikisi hoşuma gitti, sonrakilerde utanmaya başladım ayol. ”

Gülerken dudağı ile üst çenesi arasına yapışan gevreğin susamını elimle almak istedim, yapamadım.

“ Celal o kadar güçlüydü ki, kendi yerinden bir milim oynamayıp bardaktaki buz gibi ben çalkalandıkça hoop kapıp dengeliyordu. Bir iki kolumdan, sonra belimden kavradı. On sekiz yaşımıdaydım, ilk kez bir erkek vücuduma dokunuyordu. Hem utandım hem de çok hoşuma gitti... İnan hayatım, Taksim Harbiye arasındaki o kısacık yolculuk hayatımın en güzel seyahatiydi. ”

Kocasını yıllar sonra bile bu kadar muhabbetle seven İstanbul hanımefendisi anlatırken onun tramvayda hissettiklerini yaşıyordum sanki. Burak geldi bir an aklıma. Üniversitenin hazırlık sınıfında tanışmak için ne banal bir yol seçmişti. Ortak arkadaş üzerinden gönderilen “ Bak istemiyorsan beni rezil etme ” temalı, sakınlı bir tanışma teklifi. İlk çiçeği kaç ay sonra almıştı? Belki yıl. Doğru düzgün bir evlilik teklifi bile etmedi. Düşündükçe kocama olan özlemimin kızgınlıkla yer değiştireceğini anlayıp Nurhan Teyze’nin aşkıyla teselli bulmaya karar verdim.

“ Sonra Nurhan Teyze? ”

Yüzü bir an bulutlanır gibi oldu. Sonra tekrar güneş açtı.

“ Tatlım, sonra hemen her gün buraya gelir olduk. Burası bizim için çok özeldir. ” Henüz tanışmadığım kocasıyla belli ki aralarında yaş farkı vardı. Celal Amca artık çıkıp buralara gelemiyordu. Nurhan Teyze, benim gibi gezme meraklısı bir komşuyu bulunca elinden tutup sokmuştu zaman tüneline.

Bir sabah erkenden kapımı çaldı. “ Kahvaltıdan sonra kahveye bekliyorum ” dedi. Ne mümkün, yalapağap ağzıma bir şeyler attıktan sonra dayandım kapısına. İçeri girince sevgiyle sarılıp göğsümü göğsüne bastırdı. Holün sonundaki odaya kadar yürürken Karamuk da duvar dibinden tırıs adımla eşlik etti bize. Odanın kapısını açtığı anda insanın genzini yakan boya ve tiner kokusu boşaldı antreye. Çok büyük olmayan evin içinde rahat çalışabileceği bir ortam yaratmıştı ona Celal Amca. Kırılıp dökülmüş, tadil edilmiş harika bir atölyeydi burası. Benim bile girip resim yapasım geldi içeriye girdiğim anda. Bitmiş tabloların yanında, üzerinde çalıştığı yarım tablolar odanın muhtelif yerlerinde dinlenmeye çekilmişlerdi. Şövalesinin üzerinde bitmeye yakın tabloya baktığıma görünce:

“ Bunu senin için yapıyorum, bittiğinde senin ” dedi. Nasıl bir tablo istersin diye sormuş olsa isteyeceğim bu olurdu. Bir tramvayın içinde birbirine sarılmış, huzurlu bir çiftten ziyade kadının adamın üzerine abandığı, tuhaf postürlü bir çiftin tablosuydu. Dingin değildi tablo, Edward Hopper’ın resimlerine benzer tekinsizlik yayıyordu. Fakat renkleri, çizgileri, dokusu mükemmeldi. Resimden çok anlamasam da sevdiğim üç beş ressam vardı. Diğer tablolarına alıcı gözle bakınca listeme Nurhan Teyze’nin gireceği kesindi.

Burak'ın olmadığı uzun kış gecelerinde battaniyenin altında film izlerken Celal Amca'nın bağırdığını duyuyordum. Önceleri telefonda kızdığı birisine, Karamuk'a bağırdığını düşündüm. Nurhan Teyze, Celal Amca ile aşklarını öyle bir anlatmıştı ki, o büyük aşk ile bu hiddetli bağırımları aynı kefeye koyamıyordum. Evliliklerde dönüşüm kaçınılmazdı ama bu kadar kötüye gitmesi muhtemel değildi. Erkeklerin yaşlandıkça daha saldırgan, daha anlayışsız olduklarına dair kadın dünyasında bir komplo teorisi dolanıyordu da bunu Celal Amca'ya yakıştıramıyordum. Burak'la evliliğimize baktığımda vasat bir başlangıçtan sonra tüm zorluklara rağmen sevginin, anlayışın giderek yükseldiği bir çizgide geçip gidiyordu yıllar. Tramvaydaki ateşli aşıkla apartmanı yıkarcasına bağırarak yaşlı adam arasındaki geçişi merak etmeye başladım.

Yaz başında semtimizde dutlar yerlere düşerken, Karamuk'u alıp önce Silivri'deki yazlıklarına oradan iki aylığına kayınvalidesinin Antakya Harbiye'deki sayfiye evine gideceklerini söyleyip ortadan kayboldu. Aramalarım, bir iki mesajıma da yanıt vermedi. Yalnız geçirdiğim üç ay canıma tak etti. Sokakta ilk gördüğüm kediyi eve almaya karar verdim. Rastladığım bir iki sarman, tekirde Karamuk'un asaletini bulamadığım için kedilenme projemi rafa kaldırdım.

Ressam komşum Eylül başında evine döndü. Celal Amca yıkıyordu yine apartmanı. Dostluğumuza kaldığımız yerden devam edeceğimiz beklentisiyle ağzım kulaklarımda çaldım kapısını. Yorgun, somurtkan bir Nurhan Teyze buldum karşımda. Üç ayda ne olmuştu ki? Dışarıya çıkma davetimi beni kırmamak için kerhen kabul ettiği her halinden belliydi. Fındıklı Yokuşu'ndaki Fransız Fakirhanesi'nde otururken dayanamayıp soruverdim : " Nurhan Teyze, Celal Amca sana neden o kadar bağılıyor? "

Suratıma gördüğüm en tuhaf, en şaşkın bakışıyla baktı : " Celal mi? O bana hiç bağırmadı ki... Sen nereden tanıyorsun Celal'i? "

Bu sefer ben en tuhaf ifademle, anlamsızca baktım Nurhan Teyze'ye... Birbirine dolanan kelimeler arasından, disleksiye kayan dilinden topladım bütün delilleri. Konuşma yetisinin yavaş yavaş kaybolduğu Alzheimer başlangıcıydı tanık olduğum. Dili dolanarak konudan konuya atlarken kocasının adının Nedim olduğunu, zengin bir Ağa çocuğu olan kocasıyla zorla evlendirildiğini, ne Güneydoğulu ailenin onu kabullenebildiğini ne de kendisinin bu kültüre alışabildiğini, hep aşağılanıp sürekli hakaret edildiğini, çocukları tarafından da horlandığını anlattı uzun uzun. Çantasına elini attı. Bir şey arıyor gibiydi. En az beş dakika bütün çantayı karıştırıp ters yüz ettikten sonra içinden yıpranmış bir mektup çıkardı.

" Celal'in bana yazdığı mektup. Saklıyorum. Beni Paris'te bekliyor. "

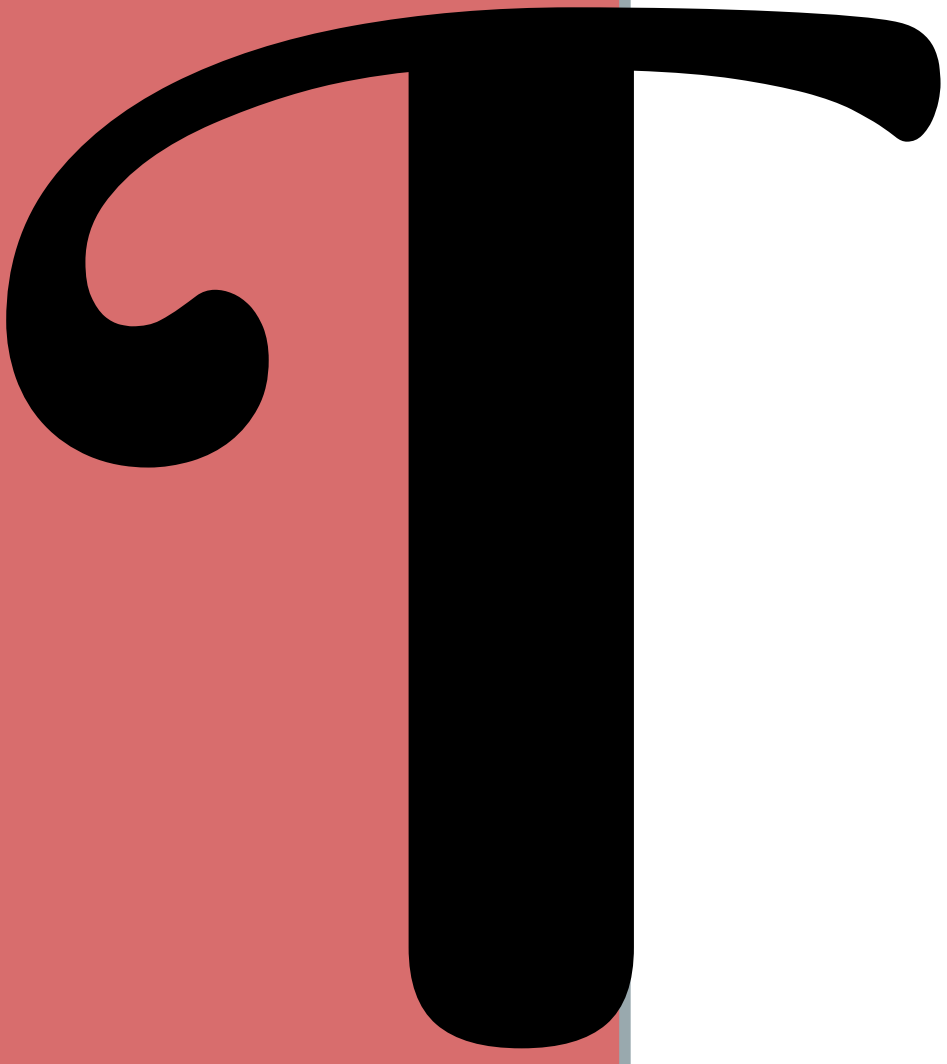
Burak'ın anneannesinden biliyordum. Alzheimer'ın tipik belirtilerindendi yazının küçülmesi. Okunamayacak kadar küçük harflerle yazdığı mektuba baktım. Titreyen elini tutup yanağıma götürdüm. Gözyaşlarım mektubu tutan elini ıslatıyordu. Fakirhanenin bahçesindeki mezbeleliğe dalmış, diğer elindeki bayatlamış gevreği ısırarak koparmaya çalışıyordu.

O günün, onu son görüşüm olduğunu nereden bilebilirdim. Kapımı çalmaz, seyrelerek çaldığım kapısını açmaz oldu.

Burak tekrar İstanbul'a dönmüştü. Trafiği ve pahalılığı giderek dayanılmaz hale gelen Gayrettepe'den taşınmaya karar verdik. Zekeriyaköy'de bütçemize uygun bahçeli, küçük bir ev kiraladık. Bir gün bahçede otururken Burak'ın telefonu çaldı. İçerde, mutfakta içecek hazırlıyordu. Telefonuna, ayaklarım geri geri giderek baktım. Neighbourhood yazan gelen aramayı açtığımda aylarca adını Celal zannettiğim Nedim Amca'nın boğuk, çapaklı sesini tanıdım. Selamsız girdi konuya:

" Burakcığım merhaba. Nurhan'ı dün gece kaybettik. Cenazesi yarın ikindiye müteakiben Şişli Cami'nden kalkacak... Eee... Bir de vasiyeti varmış, çocuklara epey önce söylemiş. Karamuk'u hanım kızımıza bırakmış. "

Turhan Yıldırım

Kırmızı Çarpı

Onun görevi, önceden belirlenmiş kapılara elindeki boyayla kırmızı çarpı işareti koymaktı. Ama nedense içinden bu basit işi layıkıyla yapmak gelmiyordu. Aklında mavinin, yeşilin, sarının, turuncunun, morun binbir çeşidi dolaşıyordu. Fakat sadece zihnindeki renkler değil, işaretler de farklıydı. Gözlerinin önünde istenilene benzemeyen şekiller kol kola girmiş dans ediyordu. Sonunda görevini engelleyen bütün imgeleri bir bir kovdu belleğinden. Eline boya kovasıyla fırçasını aldı ve bilekleri işlemeye başladı.

Mavi kare, yeşil üçgen, sarı çember, turuncu beşgen, mor yıldız...

B

Burcu Karaca

Unutmak Sessizlik Felci

Zihnim uyandı. Bedenim hala yorgunluğumun yasını tutuyor. Biraz daha zorlasam kendimi, sağ kolumu uzatabilsem, çalan alarmın başını okşayabilsem, yok olmuyor. Ah şu karabasan şimdi sırası mı? Hah işte kapı açıldı, annem alarmı kapatmak yerine sağ elime dokunsa, "Anne, hey anne sesimi duymuyor musun?" Ayak sesleri odanın içinde kayboldu. Saniyelerin toplamı dakikaya ulaşmadan tekrar kapı açıldı. Ve siyah bir gölge üzerimde...

"Dilan uyan hastaneden arıyorlar."

Bedenim uyandı. Yaptığım telefon görüşmesinden sonra zihnim kapandı. Eşofmanlarla nasıl arabaya bindim, annem hangi ara benimle arabaya bindi hatırlamıyorum. Bu telaşın üstüne bir de trafik lambaları, kırmızı rengi gecenin patronu yapmış gibiydi. Yeşil ışığın yanmasını bekledikçe annemin hıçkırıkları daha da yükseliyordu. Duş alması için eve zorla getirmiştik. O zaman doğru gelen bu düşüncem, şimdi vicdanımı sızlatıyordu.

Kalbim ayaklarıyla vicdanımı tekmeliyordu. Son vedasına yetişememiştik. Onu soğuk bir odaya bıraktıktan sonra eve geri döndük, cansız bedeni oğullarına teslim edilecekti. Kemirecekleri miras için koşarak geleceklerine emindim. Annem içtiği ilacın etkisiyle donuk şekilde eve girdiğinde, ben cebimdeki anahtarlarla onun evine doğru yürümeye başladım. Söz verdiğim gibi kimsenin haberi olmadan o sandığı oradan alıp içindikleri verdiği adrese götürecektim.

İçeriye ayaklarım zorla girdi. En son aldığımız perukları masanın üzerinde kalmıştı. Hiçbir şeye dokunamayacak kadar bedenim kendini kilitlemişti. Yanağımdaki tuzlu suyun ürpertiyle, gelme nedenimi hatırlayıp arkadaki odaya gittim. Masanın üstündeki küçük ahşap sandığı alıp çıktım. Eve girdiğimde, bana hediye ettiği pikaptan en sevdiği şarkı yankılanıyordu.

Gurbetten gelmişim, yorgunum hancı

Şuraya bir yatak ser yavaş yavaş

Sana her şeyimi...(annemin hıçkırık sesleri kesiyor)

Müjgan teyzem hayatında neyi anlatamamıştı bilmiyorum. Ama yaşıyor olsaydı şarkının o kısmını, yine hıçkırıkları keserdi. Annem onun yokluğunu şimdiden gözyaşları ile kapatmaya başlamıştı. Müjgan teyzenin gözleri her ne kadar hep hüzünlü olsa da bir şarkıda ağlayıp diğerinde ortada oynayacak kadar renkli bir insandı. Uzun boylu, simsiyah bakışlı, isminin hakkını veren upuzun kirpikli, hastalığına kadar dolgun saçları olan bir kadındı. İki dirhem bir çekirdek deyiminin hakkını veren elbiseleriyle kuğu gibi ortalıkta dolaşırdı.

Biz hastalığını altı ay önce öğrenmiştik. Meğer iki yıla yakın zamandır gizlice savaşmış göğsündeki düşmanla, kemoterapi esnasında kaybettiği o gür saçlarının yerini peruklar almıştı. Ama o neşesi, broşür gibisürekliliği üzerinde asılıydı. Havayı güneşli buldu mu hemen çayı pişirir, yanına o meşhur damla sakızlı kurabiyesinden koyar, balkonda bizi beklerdi. Çocukları olmasına rağmen bizi daha çok evlat kabul ederdi. Bazen komşulukla kurulan bağ, kan bağından daha kuvvetli olabiliyordu.

Son iki aydır hastalık bedenini halsiz bırakmıştı. Onu yormamak için sürekli annem yanına geliyordu. Ben işten fırsat buldukça koşarak uğruyordum. Yine şarkılar eşliğinde sohbet ettiğimiz bir gün yorgun tebessümüyle “Dilan kızım senden bir şey istesem yapar mısın?” demişti. Ne isteyeceğini duymadan hemen evet demiştim. “Bu Nazlı Müzeyyen ve bu küçük sandığı sana vermek istiyorum” demesiyle gözlerim buğulanmıştı. Nazlı Müzeyyen toz kondurmadığı pikabıydı. Vedasının kokusu ciğerlerime dolarken içimdeki merak sandığa gözlerini dikmişti. Bunu fark etmiş olacak ki “Ben gittikten sonra aç sandığı güzel kızım” demişti.

Annemin uyuduğundan emin olduktan sonra odaya çekilip sandığın kilidini çevirdim. Karşımda yirmili yaşlarında esmer güzeli bir kız vardı. Fotoğrafın toz tanelerini bile dökmeden elime aldım. O zamanlar daha hüznün eklenmediğisimsiyah bakışlarıyla, Müjgan teyze bana bakıyordu. Sandığın içi mektuplarla doluydu. Ve arkasında Kemal yazan birçok fotoğraf vardı. İyi de kimdi bu Kemal?

Gün doğumu turuncu sancısıyla tamamladığında, mektupların okumasını yeni bitirmiştik. Öğrendiklerimin enkazı altından çıkamıyordum. İçimde oluşan şokun artçıları bir türlü durmuyordu. Annem cenaze töreni için çıkmalıyız diye odaya girdiğinde, halimi üzüntüme bağlamış olacak ki ses etmeden çıktı. Oysa üzüntüme bana ait olmayan bir geçmiş yükü de eklenmişti.

Aşağı indiğimde nazlı müzeyyen “aldırma gönül” diye dört duvarı dile getiriyordu. Müjgan teyzeyle dinlediğimiz anları düşündüm. Artık o hüzünlü hasret bakışın dibini görebiliyordum. Onu sonsuzluğa uğradıktan sonra sandığı alıp yola koyuldum. Akşamüzeri gibi İstanbul’daydım.

Balat sokakları eski ama renkli dekoruyla, gözümde her zamanki gibi ağzı çikolatalı bayram çocuğuna benziyordu. Adresteki dükkâna geldim. Ahşap kapısını usulca açıp içeri girdiğimde, eskilerin ışıltısıyla o kadar büyülenmişim ki arkamda duran uzun adamı çok sonra fark ettim.

“Buyurun küçük hanım”

“Pardon fotoğrafçı Kemal Bey’e bakmıştım. Sanırım yanlış geldim.”

Afallamış bir şekilde yüzüme bakakalmıştı. Burası antikacı dükkânıydı, adam şaşırmakta haklıydı, demek ki değişmiş ya da satılmıştı.

“Fotoğrafçı Kemal benim fakat elli yıldır o mesleği yapmıyorum. Siz bunu nereden öğrendiniz?”

Bu oydu, Rum kökene sahip olduğu için Müjgan teyzenin babasının asla onay vermediği, yıllarca hasretiyle şarkılara sığınmasının bile teselli etmediği büyük aşkı. Balıkesirli zengin bir ailenin oğluya apar topar evlendirilmesiyle aynı şehirde bile olmaları engellenen iki sevgili. Birbirlerine yazdıkları mektuplar Müjgan teyzenin evlenmesiyle kesilmişti. Sonrasında yazdıkları onsuz geçen günlerinde, ona duyduğu hasretini anlatan gönderilmemiş mektuplardı.

Zihnimde bildiklerimin harmanını öğütürken masmavi bakışlar hala sorduğu sorunun cevabını bekliyordu. Duvardaki fotoğraftan gözlerimi alıp “Kusura bakmayın” dedim, “Müjgan teyzenin fotoğrafını görünce bir an daldım. Sizinle konuşmam gerek.”

Alt kata indik burası mektuplarda yazan fotoğraf stüdyosu olmalıydı. İkisinin tanıştığı yer, aynı zamanda sandıktaki o fotoğrafların çekildiği yer. Anılarına susamış bu adam o kadar kurumuş bakıyordu ki söyleyeceklerim onu daha da kurutacaktı. Böyle bir yükü nasıl bana bırakırsın be tatlı kadın diye içimde ağıtlar yakıyordum. Belki bilerek beni seçmişti, donuk yapım gereği süzmeden konuşabilme özelliğimden bana güvenmişti. Annem olsa ağlamaktan ne gelebilirdi ne de anlatabilirdi.

“Merhaba ben Dilan, Balıkesir’den geliyorum” dememle, boğazındaki bir düğümü yutmuş gibi teni kıpkırmızı oldu. Anlamıştı veda ulağı olduğumu, “Size vermem gereken bazı mektuplar ve fotoğraflar var. Benden son isteği buydu. Hediye ettiğiniz nazlı müzeyyeni bana miras bıraktı. Yazan mektupları okumamı da... Sanırım buraya gelmem için mektupları okuyup onu anlamamı istedi.” Yavaşça masaya bıraktım sandığı, gözlerindeki nemi görmemle ellerim titremeye başlamıştı.

O anın bir fotoğrafını çekip isim versem kekremsi derdim, tam öyle bir andı. Söylediklerimden sonra adamın yaklaşık yetmiş yıldır taşıdığı upuzun bedeni oturduğu sandalyede kısacık kalmıştı. Usulca sandığı açtı. Kendi gönderdiği mektupların yanındaki o gönderilmemiş mektupları görünce, yanakları ıslandı. Sanki bir tebessüm asılmıştı dudaklarına, yıllardır çektiği hasret can suyunu almış gibiydi.

“İsterseniz sizi yalnız bırakayım” diyerek gitmek istedim. O kadar suçlu hissediyordum ki kendimi, söylenememiş tüm sessizliklerin sesi olarak gönderilmiştim. Çantamdaki ses kaydına yavaşça dokundum, buraya gelmemin diğer sebebini anımsayıp arkama yaslandım.

“Küçük hanım sizde son zamanlarına ait fotoğrafı var mı? Şu akıllı telefonlarda her şey var diyorlar.”

Şimdi ne yapacaktım. Böyle bir şey beklemiyordum. Yaşasaydı, kabul eder miydi? “Benim için sorun olmaz ama Müjgan teyze izin verir miydi bilmiyorum. Sonuçta siz onun aklında hep yirmili yaşlarındaki halinizle kaldınız. Haksızlık olmaz mı?”

Söylediklerimin doğru olduğuna inanmama rağmen içimsizlamıştı. Vazgeçip fotoğrafını göstermeye karar vermiştim. Hastalığından önceki en şen halini gösterdim. Hastalığından asla bahsetmedim, bunu istemezdi biliyorum. Öyle baktı ki fotoğrafa, onsuz geçen yaklaşık elli yılının boşluklarına tekrar düşmüş gibiydi.

Telefonu elinden alsam mı diye düşünürken,yorgun sesi mazideki günlerinde koşmaya başlamıştı. Beraber geçen zamanlarını anlattıkça benim gözlerim ıslanmıştı. Konuşması bitince çekmecedden bir kâğıt çıkartıp bana uzattı. “Okur musun bize küçük hanım, bizim şiirimizdi” dedi. Şiiri ilk içimden okudum. Bu sefer düğüm benim boğazıma oturmuştu. Bu düğüm sürekli yaşadığım uyku felcine çok benziyordu. Evet, bu aşk tam bir sessizlik felciydi.

Siyah beyaz fotoğrafların arasında iki kavuşmamış aşığa baka baka kekremesi sesimle Turgut Uyar’ın Sevda Üstüne dizelerini okumaya başladım.

Bu şiirde sevda sevda üstüne
Senelerdir veda veda üstüne
Yareli yüreğimde dağ dağ üstüne
Vakit Nisan ortasında bir akşam.
Mehtap ettiğinden bihaber
Kuşlarla, çiçeklerle, balıklarla beraber
İki tel kumral saç olsa avucumda şimdi
Ağlayıp ağlayıp avunsam...

Kemal amcaya tekrar geleceğime söz verip yasıyla baş başa bıraktım. Eve geri döndüğümde arabada oturup Müjgan teyzenin evine uzun uzun baktım. Sessiz vedasının ulaşı olarak görevimi tamamlamıştım. Ama şimdiye kadar yaşadıklarını anlatmadığı için biraz kırgındım. Aslında anlatmıştı ama kendi hikâyesi olduğunu söylemeden, bizim oralarda bir kız vardı diye diye anlattığı meğer kendi hikâyesiymiş. Hikâye yazdığımı ne zaman duysa “Bizim oralardaki kızın hikâyesini ne yaptın” diye sorardı. Çantamdaki bana yazdığı mektubu ve ses kaydını çıkardım. Hikâyesini istediği gibi yazacaktım. İsteddiği gibi iki sevgiliyi kavuşmuş yazacaktım. Böylece hayatını saran sessizlik felcini vedasından bari çıkarmış olacaktım.

Yorgun
yolun çağrısı,
havalandırıyor göğsünden,
rengârenk kelebekleri.

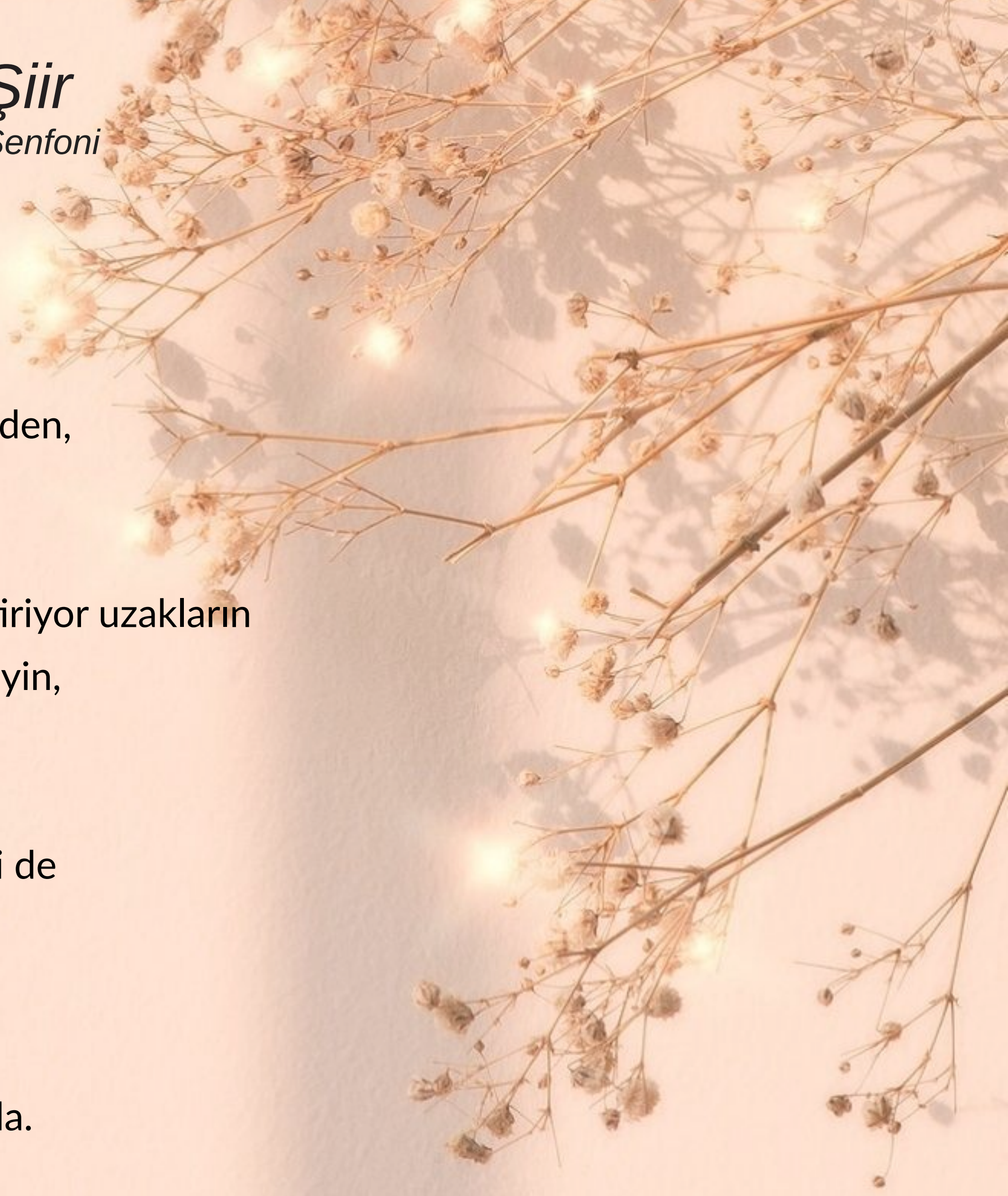
Naftalin kokusunu getiriyor uzakların
ve sahipsizliğini her şeyin,
kimsesizliğini.

Kulağa hoş gelen belki de
uçurumun eşiğindeki
dipsiz zamanların
bitmeyen senfonisi,
o metruk yolun başında.

İssiz
uzakların çekimi,
başka benlerini çağırıyor yalnızlığın,
dönüşsüz yola çıkmadan.

Çoğaltıyor uçuruma atlayan
sahipsiz bedeninin çığlığını
ve baş döndüren esrikliğini.

En derinlerde duyuluyor,
uçurumda son bulan yolun
bitimsiz senfonisi,
tükendiği yerden başlayan,
o yorgun zamanların çağrısında.

G

Gözde Hayırlı

Unutmak

Eve girdiğimde ilk iş camları açtım.

“Nasılsın bu sabah Nagihan Sultan!” diye içeri seslendim.

“Ragıp sen mi geldin?”

Bu sabah da Ragıp olduk. Buyur buradan yak. Geçen hafta Serap'taydı sıra. Ev tertemiz. Buzdolabına açtım. Oh oh duyan gelmiş. İyi kazanıyor bu Serap. Eee koskoca ana haber spikeri. Kahvaltılıkları çıkarıp tepsiye yerleştirdim. Çay için su koydum ocağa. Annemin bakıcısı Konya'ya gidiyorum diye izin alıp gideli altı ay oldu. Ve sanırım orda erenlere karıştı. Yerine bulduğumuz kadınların hepsi fos çıkınca iş başa düştü. Dönüşümlü geliyoruz Serap'la. O evi siliyor, yemek yapıyor, buzdolabını dolduruyor. Ben de böyle işte tepsiye koyup götürüyorum. Onca sene oğlan çocuğunu kayıran annem şimdi tüm bunları değerlendirecek durumda olsa elbet söyleyecek bir çift lafı olurdu. Tepsiyi alıp yanına geçtim. “Hadi bakalım kahvaltıya sultanım!”

“Cevat şu perdeleri kapat yüzüme güneş geliyor.” Bir şey söylemeden kapalı perdeleri açıyorum.

Ragıp yirmi altı yaşında trafik kazasında ölen dayımın adı, Cevat on üç yıl önce ölen babamın... Ekmeğine önce tereyağı üstüne vişne reçeli sürüyorum. O da hep böyle hazırlardı bana çocukken.

“Şu radyoyu kapat kafam şişti Kemal!” Yerimden kalkıp kapalı radyoyu açıyorum. Kemal kimse artık!

‘Yan yana geçen geceler unutulup gider mi dostluklar birden biter mi...’

Ne zaman bu adam çıksa televizyona “Hastayım ulan şu herife!” derdi. Annem değil tabi. Annem öyle lanlı lunlu konuşmazdı hiç. Sigarasını ojeli parmaklarının arasına alır ‘aç lan şunun sesini’ diye bağırdı. Çekirdeğe çiğdem, simide gevrek, bana gavut derdi!

Ne güzel komşumuzdun be Handan abla!

Babamın kaçınıcı görev yeriydi bilmiyorum. Ama benim ilkokula başladığım yıldır Çorum'dan Bursa'ya geliştimiz. Daireye yakın diye Çarşamba tarafında bir ev tutmuştu babam. Birbirlerine yapışık apartmanlardan oluşan bir mahalleydi. Cepheleri doğru hesaplanmadığı için ya da birbirlerine çok yakın olduklarından pek güneş görmeyen, çoğu o dönem Almanya'da yükünü tutup memlekete dönen aileler tarafından satın alınmış evler. Taşındığımız gün kapıya geldiğinde görmüştüm onu ilk defa. Koca bir tepsinin içine Allah ne verdiyse doldurmuş. Annem "Aman efendim ne zahmet ne hürmet" diye inceldikçe "İnsanlık öldü mü yavrum, komşuluk öldü mü" diye gürlüyordu Handan abla. Abla dediğime bakmayın annemden en az on yaş büyüktü. Bir de kızı vardı üstelik. Ama ablaydı yani! Geceliğe benzeyen askılı elbiseler giyer, saçlarını hep kısa kestirir ama manikürsüz, ojesiz gezmezdi. Kendinden önce kokusu gelirdi kapının önüne. Çiçek, meyve, bahar kokardı Handan abla. Evde üç öğün makarna yedikleri zamanlarda bile kapıcı Salih amcayı Çekirge'de pahalı bir dükkâna parfüm almaya yollardı. Bir gün evlerine oturmaya gittiğimizde bize duvarda asılı duran gençlik resmini gösterdi.

"Bu sen değilsin ki ben biliyorum bu kadını, yumurcakla filmlerde oynuyor bu kadın" diyecek oldum.

"Git lan gavat" diye tersledi beni.

Annem "abla gördün mü seni Filiz Akın'a benzetti" dediğinde de başladı bülbül gibi şakımaya.

"Aman ne Filiz'i ne Türkan'ı sen o zaman görecektin beni..."

Bir kocası varmış dediğine göre, sağ-sol mevzularından vurulup ölmüş, bir kocası varmış paşa torunuymuş, bir kocası varmış Handan ablanın bilezikleri alıp başla bir kadınla kaçmış, bir kocası varmış akşamları eve çiçek almadan gelmezmiş... Anlattıklarının hangisi gerçek kimse bilmezdi. Polis Selim amcanın eşine göre kocası siyasi suçlu olduğu için açık vermek istemiyordu. Her sorana başka şeyler söylüyordu. Anneme kalırsa hiç evlenmemişti. Kapıcı Salih'e göre kocası yurt dışına çalışmaya gitmiş bir daha da dönmemişti. Bana kalırsa kocası hala yaşıyor ve hiçbir yere gitmemişti. Bir gece balkondan seslenip buz istemişti. Annem plastik bir kovaya koyduğu buzları "Götür Handan ablana" diye bana verdi. Kapıyı açınca direkt kovayı uzatıp kaçacaktım.

"Ooo Emre paşam gelmiş. Ay bu saatte çocuğu yollamışlar. Vah çocuğum ah yavrum gel bakalım gel sana harçlık vereyim" diye beni içeri aldı.

İçerde ellili yaşlarında kır saçlı bir amca vardı.

"Hoş geldin delikanlı. Gel bakalım gel meyve ye biraz" diye beni oturttu. Masayı donatmış Handan abla.

"Yesene çocuğum niye uzak duruyorsun masaya" diyor.

“Kardeşinle evde yersiniz pašam. Annenlere selam söyle” diyor. Amca “Oo kardeşin mi var bakayım senin” diye sorunca Handan abla benden önce atılıp “Ya bir yaş küçük bir kız kardeşi var aman görme bir tatlı bir güzel taş bebek” diye anlatmaya başlıyor. Bizim Serap peltek konuşurdu çocukken. Nasıl anlatayım sanki söylediği her kelimenin içinde s harfi vardı. Biraz da tükürük saçardı tabi ağzından. ‘Fofu’ derdi Handan abla ona. Çok ağlardı nedense Serap bu lafa. Hayır yani nedir sanki bize ‘Gavat’ diyor ağlıyor muyuz? Annem de arada bozulurdu bu ‘Fofu’ konusuna. “Yani iyi kadın hoş kadında el kadar çocuğa Fofu diye isim takmak nedir” diye söyleniyordu babama. Babam “canım ne yapacaksın idare edeceksin, komşu” diye teskin ediyordu. Serap’a ‘Fofu’ denmesi bana ‘Gavat’ denmesinden nedense daha önemliydi. Ya da hepsi benim gavatlığım konusunda mutabık olmuştu. Eve gidince bu ‘taş bebek’ konusunu Serap’a söylemeye karar verdim. Gittiğimde uyumuştı. Ertesi günde kavga edince hiç lafını etmedim.

Handan ablanın kocasını birkaç kere daha gördüm. Sonra pek görünmez oldu. Bir ara laf açıp amca yok mu diye sormayı düşündüm. Ama o akşamdan sonra Handan abla özüne dönünce cesaret edemedim.

Annemin yumurtasını soyup tabağına koyuyorum.

“Mevsimi değilken almayın şu domatesi ne tadı var ne kokusu” diyor. Böyle anlamlı bir sohbet açmasından cesaretlenip,

“Anne Handan ablanın kızı vardı hani bir subayla evlenmişti. Hiç haber alıyor musun onlardan?” diye soruyorum.

“Handan’ın kızı yok ki. İki oğlu var, büyüğü doktor oldu küçüğü eczacı” diyor.

“Suzan teyze o senin dediğin anne. Ben Handan ablayı diyorum. Hani Çarşamba’da komşumuz olan” diye araya giriyorum.

“Handan’ın kız hemşirelik okudu Hacettepe’de, evlendiğini hiç duymadım ben” demesin mi. Bahsettiği hemşirelik okuyan kız, eski yardımcımız Hacer ablanın -Konya’ya gidiyorum diye çıkıp bir daha dönmeyen-kızıydı. Bu defa düzeltmedim onu, varsın Hacer’i Handan bilsin. Beni Ragıp, Serap’ı Mürvet yaptıktan sonra Hacer’i de Handan yapsın. Annem için hayattaki başarı, mutluluk ve diğer her şeyin ölçütü bir okul diploması oldu hep. Onu “kız çocuk için en iyi okul evidir!” diye liseden sonra okutmamış dedem. Babamla üniversite mezunu diye evlendi tahminimce. Beni ve Serap’ı da üniversite okuyalım diye dünyaya getirdi. Üç kez üniversiteye başladım. İkisinde yarım bırakıp sonuncusundan atıldım. Neyse ki annem bilmiyor artık tüm bunları. Tıpkı babamın öldüğünü, Serap’ın boşandığını bilmediği gibi...

“Bir kardeş selamında seni aramak var ya bu hep böyle, böyle gider mi?”

Handan ablanın öldüğünü duyduğumda ilk üniversitemde ikinci yılımdı. Annemler Balıkesir’e taşındığı için onlarında çok sonradan haberi olmuş. Söylediklerine göre evde tek başınaymış kalp krizi geçirdiğinde. Yıkamak için götürdüklerinde bile tırnakları ojeliymiş.

“Emre Őu radyoyu a da biraz dinleyelim” diye seslendi annem.

‘Kendine iyi bak beni dŐŐnme su akar yatağını bulur...’ Radyoyu kapatıp gidip boynuna sarıldım.

“Sen iste sultanım... sen iste... bir Şarkı varsa istediğin onu açayım”

“Bu iyi, bu kalsın, Ragıp da çok severdi bu besteyi’ dedi.

Sahap

"Ermeni ustası elindeki
ekile taşa vurdukça
sanırsın bülbüller şakır.
Ermeni taş ustaları bir de
acı ağıt yakar ki, elinin
altındaki taş dile gelip ağlar."
Haydar Karataş